

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

◆ SÖREN KIERKEGAARD (Βασ. Κ. Σταθάκη)	193
◆ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΟΣ (Γεωργ. Ἄχ. Παπαδημητρίου)	199
◆ ΠΩΣ ΝΑ ΣΟΥ ΨΑΛΩ ΟΠΩΣ ΤΟ ΘΕΛΩ; (Ποίημα Γ. Βερίτη)	202
◆ Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΑΓΩΝΙΣΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ (Φιλολάου Δημ. Δημητρίου)	203
◆ Ο ΧΩΡΟΧΡΟΝΟΣ ΣΤΗ ΒΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΗΘΙΚΗ (Καθηγ. Εύαγ. Μουδριανάκη, Περίληψις Καθηγ. Χρ. Γιαμβριᾶ)	211
◆ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ: ΡΩΜΗ (Πανορμίτη)	213
◆ ΣΧΟΛΙΑ (Β. Κ. Σταθάκη)	215
◆ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΛΙΑΡΟΜΜΑΤΗΣ (Καθηγ. Χρ. Γιαμβριᾶ)	217
◆ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ (Τομ. Ἐνημερώσεως τῆς Χ.Ε.Ε.) 218	
◆ Η ΣΤΗΛΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ (Ἀντ. Γιαμβριᾶ)	221
◆ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ	223

ΕΤΟΣ 68ον ΙΟΥΛΙΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2005 ΑΡΙΘ. 663

€ 1,20

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΩΝ
ΣΩΜΑΤΕΙΩΝ «Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ»

55
ΧΡΟΝΙΑ
ΣΤΟ ΚΕΛΛΙ ΤΗΣ
ΦΥΛΑΚΙΣΜΕΝΗΣ

Έπιμέλεια: Άναστασίας Α. Παπακωνσταντίνου - Μαλάμη

Πρόλογος τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν
καὶ πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Χριστοδοῦλου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
«Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

Έκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»
Καρότση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 210 3221 283

AKTINES

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Έτος 68ον

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2005

Άριθ. 663

ΕΚΑΤΟΝ ΠΕΝΗΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ

SÖREN KIERKEGAARD (1813 - 1855) Η ΖΩΗ ΚΑΙ ΟΙ ΙΔΕΕΣ ΤΟΥ

Α'

Μία από τις κυριότερες τάσεις του φιλοσοφικού στοχασμού του περασμένου αιώνα υπήρξαν οι φιλοσοφίες του υπαρξισμού με σημαντικότερους εκπροσώπους των τους *Karl Jaspers (1883 - 1969)*, *Martin Heidegger (1889 - 1976)*, *Gabriel Marcel (1889 - 1973)* και *Jean Paul Sartre (1905 - 1980)*.

Όμως η απώτερη καταγωγή αυτού ανάγεται έναν αιώνα ενωρίτερα, στο πρώτο ήμισυ του ΙΘ' αιώνα με πρώτον εισηγητή των τόν Δανόν φιλόσοφο *Sören Kierkegaard (1813 - 1855)*. Η επέτειος των εκατόν πενήντα χρόνων από τον θάνατόν του γίνεται αφορμή να αναφερθούμε με συντομία στην ζωή και στις ιδέες του.

Ο *Kierkegaard* γεννήθηκε το έτος 1813 στην Κοπενχάγη σε μία αστική προτεσταντική οικογένεια, που στην ζωή και την εξέλιξη της θυμίζει την ιστορία του βιβλικού Ιώβ, πράγμα το οποίο θα γίνει αιτία θραδύτερον σε ώριμη ηλικία, ο *Kierkegaard* να αφιερώσει πολλές σελίδες στο συγγραφικό του έργο σε αυτόν.

Ένα δωδεκάχρονο αγόρι το έτος 1786, ο πατέρας του *Kierkegaard*, βόσκοντας στις παγωμένες νύκτες το κοπάδι της οικογε-

νείας του στις πεδιάδες της Γιουτλάνδης, βλαστήμησε τόν Θεόν για την σκληρή ζωή του. Μετά από λίγο καιρόν ένας θεός του έγκατεστημένος στην Κοπενχάγη τόν κάλεσε να εργασθεί στις επιχειρήσεις του. Εκεί έσημείωσε επαγγελματική πρόοδο και σύντομα έδημιούργησε και δική του επιχείρηση αποκτώντας σημαντική περιουσία. Έφτιαξε και δική του οικογένεια πολυμελή με πέντε γιουούς και δυο θυγατέρες. Όμως εκείνο το γεγονός της νύκτας του έτους 1786, της προσβολής του Θεού του γεννούσε μόνιμα ένα αίσθημα ένοχης, την όποια θα εξαγόραζε μία ήμερα με μία ανήκουστη καταστροφή. Έτσι λοιπόν μέσα σε δεκαπέντε χρόνια πέθαναν ή γυναίκα του, οι τρεις από τους υιούς του και οι δύο κόρες του κατά την διάρκεια τοκετού, και του απέμειναν δύο από τους υιούς του. Για τους λόγους αυτούς έταύτισε τόν έαυτό του με τόν πρόσωπο του βιβλικού Ιώβ, έπαναλαμβάνοντας τους λόγους του: «Ο Κύριος μοι έδωκε ο Κύριος αφείλατο». Από τους επιζήσαντες δύο υιούς του ο ένας έγινε έπισκοπος και ο έτερος είναι ο γνωστός φιλόσοφος *Sören Kierkegaard*.

Αυτήν την οικογενειακή συμφορά, που θυμίζει αρχαίες τραγωδίες έζησε στα νεανι-

κά του χρόνια ό *Kierkegaard*, στην διάρκεια τών οποίων επέβάρυνε τόν συναισθηματικό του κόσμο και ή διάλυση τών άρραβώνων του με την *Regina Olsen* χωρίς να αναφέρεται πρός τούτο σοβαρή αίτια.

Αυτά τά γεγονότα τόν οδηγούν σέ μία έσωστρέφεια. «Υπάρχει ένα πουλί -σημιώννει στο ήμερολόγιο του τó έτος 1845- πού τó λένε πουλί τής καταγίδας. Τέτοιος είμαι έγώ. Όταν σέ μία γενεά άρχίζει να μαζεύεται ή καταγίδα, τότε εμφανίζονται άτομα τού δικού μου τύπου». Αυτό τού είδους ή ψυχολογία του καθόρισε και τήν φιλοσοφική του θεώρηση. «Καταγίδα είναι ή ιστορική καταστροφή, ό άφανισμός τού ανθρώπου, πού άπεργάζεται ό νέος τρόπος ζωής. Η άπώλεια μέσα στην έξωτερικότητα. Τήν καταγίδα τήν προετοιμάζει ό τρόπος σκέψεως πού πολώνεται γύρω από τήν αντίληψη πώς αλήθεια είναι ή αντικειμενικότητα. Και ό *Kierkegaard* κατόπιν τούτων αναλώθηκε για να άποδείξει τó αντίθετο, πώς αλήθεια είναι ή ύποκειμενικότητα». Τό φιλοσοφικό κλίμα τής εποχής τού *Kierkegaard* εμφανιζόμενο ως θετικισμός, ύλισμός, γερμανική ιδεοκρατία, ρομαντισμός, πού έτειναν κατά κανόνα στο γενικό και αντικειμενικό προκάλεσαν τήν αντίδρασή του, δηλώνοντας ότι γι' αυτόν ένδιαφέρον έχει ή άναζητήση τής αλήθειας, πού να ικανοποιεί τόν προσωπικό του προβληματισμό. Ήταν είκοσι δύο ετών, όταν έγγραφε τες γραμμές αυτές: «Τό σπουδαίο είναι να καταλάβω γιατί προορίζομαι, να αντίληφθώ τι θέλει ό Θεός από μένα να κάνω, τó ζήτημα είναι να βρω τήν αλήθεια, πού να είναι αλήθεια για μένα, να βρω τήν ιδέα για τήν όποία είμαι έτοιμος να ζήσω και να πεθάνω». Βλέπομε λοιπόν τόν νέον τών είκοσι δύο χρόνων στην εποχή πού κυριαρχούσε άναμφισβήτητα ό *Hegel* για τήν αντικειμενική και άπόλυτη αλήθεια και στην εποχή πού οι έπιστημονικές αλήθειες ήσαν άκλόνητες, να ζητάει μία αλήθεια πού να άντιπροσωπεύει όχι τά «πράγματα», αλλά τόν έαυτόν του. Μία αλήθεια γι' αυ-

τόν προσωπική. Έπίστευε λοιπόν από νέος άκόμη, πώς ή αλήθεια είναι αλήθεια όταν βιώνεται, όταν κανείς ζει με αυτήν και από αυτή».

Και συνεχίζει ή προηγούμενη έγγραφή στο ήμερολόγιο του: «Τί θα με ώφελήσει ή άνακάλυψη τής λεγόμενης αντικειμενικής αλήθειας, εργαζόμενος διά μέσου όλων τών συστημάτων τής φιλοσοφίας ώστε να είμαι ικανός, άν χρειάζοταν να τά έπισκοπήσω όλα και να δειξω τες άσυνέπειες τού κάθε συστήματος, τί θα με ώφελοΰσε να είμαι ικανός να άναπτύξω μία θεωρία περι τού Κράτους όπως ό *Hegel* και να συνδυάσω όλες τες λεπτομέρειες σέ ένα σύνολο και να κατασκευάσω έναν κόσμο, στόν όποιο δέν θα ζούσα αλλά θα τόν κρατούσα για να τόν βλέπουν οι άλλοι;».

Β'

Λοιπόν ή αντικειμενικότητα, τήν όποία επικαλείται ό *Kierkegaard* δέν είναι κάτι τó άόριστο, τó άφηρημένο, αλλά έχει ως αντίκρουσμα βασικά ανθρώπινα βιώματα στις διάφορες έσωτερικές καταστάσεις, στην προσωπική ιστορία τού καθενός όπως: φόβος, άγωνία, πόνος, είρωνία, τó πρόβλημα τού θανάτου και άλλα, -τά όποια άποτελούν έπίσης και τίτλους βιβλίων του- και είναι συναισθήματα οικεία στόν *Kierkegaard*.

Σέ όλες αυτές τες κρίσιμες έμβιώσεις, όλοι οι χώροι τού πνεύματος συγκλίνουν στο αίτημα για τήν ουσιαστική αλήθεια. Και μιλώντας επ' αυτού συγκεκριμένα για τήν χριστιανική αλήθεια συνεχίζει: «Τί θα με ώφελοΰσε να είμαι ικανός να έξηγώ τó νόημα τού Χριστιανισμού, άν τούτο δέν είχε βαθύτερη σημασία για μένα και για τήν ζωή μου τί θα ώφελοΰσε άν ή αλήθεια άπέναντί μου ψυχρή, γυμνή και άδιάφορη, άν τήν άναγνωρίζω ή όχι και προκαλοΰσε μέσα μου ένα ρίγος φόβου, παρ ό μίά έμπιστευτική άφοσίωση;».

Και γι' αυτήν τήν έμπιστευτική άφοσίωση στόν Θεόν ό *Kierkegaard* θα πει: «Στήν

ουσία ό χριστιανισμός δέν είναι κάτι τό δεδομένο. Ό Χριστιανισμός είναι κάτι πού τό κατακατς. Δέν γεννιέται κανείς χριστιανός, λέγει ό *Kierkegaard*, αλλά γίνεται μέ τήν έσωτερική πάλη. Γι' αυτό κανείς ποτέ δέν γίνεται πλήρως χριστιανός, διότι είναι μία πολύ ύψηλή ιδιότητα και ένδεχομένως υπό αυτήν τήν έννοια έλεγε συχνά ό *Kierkegaard*: «Δέν είμαι χριστιανός» - θέλοντας νά πει δέν είμαι άξιός νά μέ λέγετε χριστιανόν.

Μέ αυτό τό πνεύμα ό *Kierkegaard* έβλεπε πώς ή επίσημη Έκκλησία τής εποχής του στην Δανία είχε άπομακρυνθει από τήν άρχική αλήθεια και οι εκπρόσωποί της είχαν άποκτήσει μία ύπαλληλική νοοτροπία ένδιαφερόμενοι για τήν προσωπική τους εύζωϊα. Σέ αυτήν τήν κατάσταση άντέδρασε διατυπώνοντας τις άπόψεις του και τις επικρίσεις του έμμέσως στα διάφορα βιβλία του και άργότερα μέ τήν συγγραφή και έκδοση ειδικοϋ τευχιδίου μέ τόν τίτλο: «Αυτό πρέπει νά είπωθει' άς είπωθει τώρα» και μέ μόνο τό γνωστό χωρίο από τό κατά Ματθαϊόν Εύαγγέλιον: «Μέσης δέ νυκτός κραυγή γέγονε».

Γ'

Για τήν πνευματική πορεία του άνθρώπου ό *Kierkegaard* διακρίνει τρία στάδια: Τό αισθητικό, τό ήθικό και τό θρησκευτικό. Σέ αυτά αναλογούν δυό μεταβάσεις: Ειρωνία είναι ή μετάβαση από τό αισθητικό στο ήθικό και τό χιοϋμορ ή μετάβαση από τό ήθικό στο θρησκευτικό στάδιο. Συνεπής ό *Kierkegaard* πρός τήν αντίδραση του εναντίον των φιλοσοφικών συστημάτων οικοδομεί τόν τύπον του ύπαρκτικώς σκεπτομένου ύποκειμένου, όχι μέ βάση τις άντικειμενικές άξίες, αλλά μέσω «των σταδίων τής ζωής», τά όποια έπαγωγικώς οδηγούν μέσω τής αισθητικής, ήθικής και θρησκευτικής σφαιρας πρός τό άτομο μέσα σέ ένα κλίμα άγωνίας και άπελπισίας πού κατατίνει στην τελική και όρθή τοποθέτησή του.

Τό αισθητικό στάδιο είναι ή άμεση και

πλέον άπλοϊκή σφαιρα τής ύπάρξεως. Κατ' αυτό τό άνθρωπος έρχεται σέ έπαφή μέ τόν άντικειμενικό κόσμο και έπιθυμεί τήν από αυτόν προερχομένη ύλική ή και πνευματική ίκανοποίησή του. Η τάση του αισθητικού είναι κατά κανόνα ποιητική και έπιδιώκει τήν δημιουργική επεξήγηση ή και μεταβολή τής πραγματικότητας δια των καλών τεχνών πρός ίκανοποίηση των άπαιτήσεων του συναισθηματικού και πνευματικού του κόσμου.

Ό *Kierkegaard* θεωρεί ότι τό αισθητικό στάδιο προετοιμάζει τό ύποκείμενο για τήν ανακάλυψη τής ύπάρξεώς του. Η μετάβαση αυτή από τό αισθητικό στο ήθικό στάδιο πραγματοποιείται μέ τήν ειρωνεία. Η ειρωνεία δέν άνήκει στον χώρο τής ήθικής, αλλά άποτελεί τήν άφετηρία πρός επάνοδο στο ύποκείμενο, και ή όποια άποτελεί και τό μεταίχιμο μεταξύ τής αισθητικής και ήθικής σφαιρας.

Δ'

Η κριτική τήν όποια άσκει ό *Kierkegaard* εναντίον τής όρθολογιστικής συστηματικής ήθικής τής γερμανικής ιδεοκρατίας άποτελεί τήν εισαγωγή στην αισθηση τής παρουσίας του προσωπικού Θεού. Ό έλεγχος τής καντιανής καθηκοντολογίας είναι φανερός. Τό καθήκον κατ' αυτόν έχει άξία, έφ' όσον τό άτομο συνδέει τούτο μέ τό προσωπικό του καθήκον εναντι του Θεού. Η ύποκατάσταση τής ήθικής μέ τήν πρόταξη του θελήματος του Θεού, τό όποιο άπευθύνεται σέ κάθε ύποκείμενο χωριστά, είναι τό «παράδοξο», τό όποϊον οδηγεί στην κατ' έξοχήν σφαιρα τής ύπάρξεως: Τήν θρησκευτική. Η ήθική, ή όποια κινείται έντός του θρησκευτικού χώρου, δέν είναι κατ' άρχήν τήρηση έντολών ή συμμόρφωση πρός καθολικές έπιταγές, αλλά προσωπικός μετά του Θεού διάλογος.

Η συγκεκριμένη αυτή σχέση του Θεϊου Έγώ και του άνθρώπινου σϋ θέτει τό ύποκείμενο σέ ύψηλότερη θέση από τό σύνολον των νόμων, οι όποιοι διέπουν αυτό.

Ἡ θρησκευτικότητα σὲ ἕνα πρῶϊμο γι' αὐτὴν στάδιο προκαλεῖται ἀπὸ τὴν παρατήρηση τοῦ ἀμέσου περιβάλλοντος τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ ἀντιθέσεις μεταξύ πνεύματος καὶ ὕλης, καλοῦ καὶ κακοῦ, θεωρίας καὶ πράξεως δύνανται νὰ ὀδηγήσουν κάθε λογικῶς σκεπτόμενον ἄνθρωπο στὴν ἀνίχνευση ἐξωτερικῆς τοῦ κόσμου Ἀρχῆς, στὴν ὁποία κάθε ἀντίθεση καταπαύει. Ἡ θρησκευτικότητα αὐτὴ εἶναι μέσα στὰ ὄρια τοῦ πεπερασμένου καὶ τῆς ἱστορικῆς πραγματικότητας, κρίση μὲ λογικὲς παρατηρήσεις καὶ ἐπεξεργασία τῶν δεδομένων αὐτῆς, ποὺ ὀδηγεῖ στὴν διαπίστωση τῆς ὑπάρξεως ἑνὸς ἀνωτέρου πνευματικοῦ κόσμου.

Αὐτὴ ἡ θρησκευτικότητα ποὺ τὴν χαρακτηρίζει τὸ γενικὸ καὶ τὸ ἀόριστο δὲν ἱκανοποιεῖ τὸν *Kierkegaard*. Ἡ πίστη γιὰ αὐτὸν δὲν εἶναι μία ἀπαθὴς ἀναγνώριση τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ εἶναι μία γιγάντια ἐσωτερικὴ πάλη. Μάχεται ὁ πιστὸς ἄνθρωπος ἐναντίον τῶν δημιουργημάτων γιὰ νὰ ἐνωθεῖ μὲ τὸν Δημιουργὸν καὶ τότε λαμβάνει τὰ δημιουργήματα Αὐτοῦ κατὰ τρόπον ἀνώτερον μὴ ἐξουσιαζόμενος ὑπὸ αὐτῶν. Ἡ Πίστη δὲν συνελάγεται μηδενισμὸ τῆς πραγματικότητας, ἀλλὰ μιὰ ἀνώτερη καὶ πληρέστερη ἀνάληψη αὐτῆς στὸ πνεῦμα τῆς Θεῆς Πρόνοιας καὶ τῆς ἐοπτείας τοῦ Θεοῦ στὸν φυσικὸ κόσμο. Τὴν πάλη αὐτὴν καὶ τὸν πόθο του γιὰ τὴν ἐνωσὴ μὲ τὸν Θεὸν τὴν βλέπει ὁ *Kierkegaard* ὡς ἑνὴ προσωπικὴ προσπάθεια ἀπ' εὐθείας προσεγγίσεως τοῦ σκοποῦ του. Τὸ πνεῦμα αὐτὸ τὸν κατατάσσει σὲ ἕναν Χριστιανισμὸ μιᾶς ιδιότυπης μοναξιάς. Ἡ κατάστασις τῆς προτεσταντικῆς Ἐκκλησίας στὴν πατρίδα του τὴν Δανία στὰ χρόνια ἐκεῖνα δὲν τὸν βοηθᾷ νὰ ζήσει τὸν Χριστιανισμὸ τῆς κοινότητας μέσα σ' αὐτὴν. Γι' αὐτὸ γίνεται αὐστηρὸς κριτὴς τῆς χριστιανοσύνης τῆς ἐποχῆς του. «Ὁ χριστιανισμὸς αὐτὸς, ὑποστηρίζει, δὲν ἔχει τίποτε τὸ κοινὸ μὲ τὴν Καινὴ Διαθήκη. Δύο δυνατότητες ὑπάρχουν γι' αὐτὸν ποὺ ἀναζητᾷ τὴν γνησιότητα. Ἡ μία εἶναι νὰ συνεχισθεῖ μὲ διάφορα

τεχνάσματα ἢ παρωδία ἢ ὁποῖα συγκαλύπτει τὴν πραγματικότητα. Ὁ δρόμος ὅμως αὐτὸς θὰ καταλήξει στὸ μηδέν. Ἡ ἄλλη δυνατότητα εἶναι νὰ ὁμολογήσει ἡ ἐποχὴ τὴν ἀνειλικρινεῖά της καὶ τὴν ἀθλιότητά της - πρὸ παντὸς νὰ ὁμολογήσει ὅτι δὲν ὑπάρχει οὔτε ἕνας ἀληθινὸς χριστιανός, οὔτε ἕνας ἄνθρωπος ποὺ νὰ ζεῖ μὲ τὸ πνεῦμα τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἀπὸ τὴν ὁμολογία αὐτὴν εἶναι δυνατόν νὰ προκύψει κάτι τὸ ἀληθινόν, μιὰ εἰλικρινεῖα στὴ ζωὴ, ἀλλοῶς δὲν ὑπάρχει ἄλλος δρόμος παρὰ νὰ σωριασθοῦν ὅλα κάτω, καὶ ἀπὸ αὐτὴν μέσα τὴν καταστροφή καὶ τὴν φρικὴ νὰ γεννηθοῦν πάλι ἄτομα ποὺ νὰ μποροῦν νὰ κρατήσουν τὸ γνήσιο πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ»¹.

Ἴσως αὐτὲς οἱ διαπιστώσεις τοῦ *Kierkegaard* νὰ τὶς διακρίνει ἕνα στοιχεῖο ἐντονης ὑπερβολῆς. Εἶναι ὅμως χαρακτηριστικὸ τῆς ἰδιοσυγκρασίας του καὶ τοῦ ψυχισμοῦ του, ποὺ τὸν ὀδηγεῖ σὲ ἕνα παρατεταμένο προσωπικὸ ἄλγος. Ὅσοι ἀσχολήθηκαν μὲ τὸν *Kierkegaard*, τὸ συγγραφικὸ του ἔργο καὶ τὶς ιδέες του δὲν παραλείπουν νὰ κάνουν λόγο γιὰ τὰ αἰσθήματα πόνου, τὰ ὁποῖα ἀπὸ διάφορες αἰτίες ὑπῆρξαν μόνιμο καθεστῶς τοῦ ψυχικοῦ του κόσμου.

Μιλώντας γιὰ τὸν πόνο ὁ Παναγιώτης Κανελλόπουλος στὸ βιβλίον του «Ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἡ ἐποχὴ μας» γράφει: «Γιὰ νὰ μπῶ στὸ βαθὺ νόημα ποὺ ἔχει ὁ σύνδεσμος τοῦ Χριστιανισμοῦ μὲ τὸν πόνο, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν θάνατο θὰ ζητήσω τὴν βοήθεια ἑνὸς μεγάλου Χριστιανοῦ ποὺ στὴν σύντομη ζωὴ του -ἔζησε μόνον σαράντα δύο χρόνια (ἀπὸ τὸ 1813 - 1855)- γνώρισε καὶ τοὺς τρεῖς πόνους, τὸν σωματικόν, τὸν πνευματικόν καὶ τὸν ψυχικόν πόνον. Ὁ Χριστιανὸς αὐτός, ὁ Δανὸς *Kierkegaard*, ἔχει γράψει μερικὲς ἀπὸ τὶς ὠραιότερες σελίδες, ποὺ ἔχουν ὡς τώρα γραφεῖ, γύρω ἀπὸ τὸ θέμα τοῦ πόνου, τῆς λύπης, τοῦ πάσχεν. Θὰ τὶς ἔγραφε τάχα ὁ νέος αὐτὸς μὲ τὸ χλωμὸ καὶ σημαντικὸ πρόσωπο ἐὰν ὁ ἴδιος δὲν εἶχε πονέσει πολὺ; Ἴσως ὄχι. Ἄν θέλεις, ὁπωσδήποτε ὄχι. Ἀλλὰ τί θὰ πεῖ αὐτό; Ὁ χαροῦ-

μενος δὲν μᾶς πείθει γιὰ τὴν ἀξία τῆς χαρᾶς του, γιὰ τὴν μεταφυσική της ἀξία. Ὁ πονεμένος ὁμως μᾶς πείθει γιὰ τὴν ἀξία τοῦ πόνου καὶ αὐτὸ μᾶς φθάνει».

» Ὁ *Kierkegaard* ξέρεי ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος πού νά διάλεξε τὸν πόνο, τὸ πάσχειν, ὡς σκοπὸν τῆς ζωῆς του ὅποιος πιστεύει ὅτι τὸ ἔκαμε ἀπατάει μονάχα τὸν ἑαυτό του. Χρειάζεται μία «θεϊκὴ καθοδήγηση» γιὰ νά γεννηθεῖ ἡ ἐπιθυμία τοῦ πόνου στὴν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ «φυσικός ἄνθρωπος» δὲν μπορεῖ ποτὲ νά ἐπιθυμήσει ἕνα τέτοιο πράγμα. Πρέπει νά σημειωθεῖ μέσα σὲ ἕναν ἄνθρωπο ἡ πιὸ βαθεῖα ἀλλαγὴ γιὰ νά φθάσει νά πιστέψει στὸ μυστικὸ τοῦ πόνου. Πρέπει νά διδαχθεῖ αὐτὸ ἀπὸ τὸν «Μοναδικὸν» ὁ Ὁποῖος ἦλθε στὸν κόσμον μὲ τὴν πρόθεση νά θελήσει νά πονέει. Ὁ Μοναδικὸς εἶναι ὁ Ἰησοῦς».

«Καίπερ ὦν Υἱὸς ἔμαθεν, ἀφ' ὧν ἔπαθεν τὴν ὑπακοήν», γράφει ὁ Παῦλος στὴν ἐπιστολὴ του πρὸς Ἑβραίους. Καὶ ὁ *Kierkegaard* παίρνει τὴ φράση αὐτὴν τοῦ Παύλου καὶ τὴν ἀναλύει. Μάλλον τὴν συνδέει μὲ τὴν ἀποστολὴ τοῦ ἀνθρώπου. « Ἡ σχολὴ τοῦ πόνου μορφώνει γιὰ τὴν αἰωνιότητα» λέει ὁ *Kierkegaard*. Ὁ πόνος εἶναι ὁ μεγάλος παιδαγωγός. Καὶ αὐτὸν τὸν Ἰησοῦ στὴν ἀνθρώπινη φύση Του τὸν ἔμαθε ὁ πόνος νά ὑπακούει τὸ πάθος Του ἐδίδαξε τὴν ὑπακοή. Ὁ Ἰησοῦς εἶπε: «**Ἀββᾶ, ὁ Πατὴρ πάντα δυνατὰ Σοι παρένεγκε τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ τοῦτο· ἀλλ' οὐ τι ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί Σὺ**» (Μάρκ. ιδ' 36). Καὶ ἐπ' αὐτοῦ σχολιάζει ὁ *Kierkegaard*: «Τὸ ὅτι τὸ εἶπε ὁ Ἰησοῦς εἶναι τὸ πρῶτο μέρος τῆς ὑπακοῆς καὶ τὸ ὅτι τὸ ἄδειασε εἶναι τὸ δεύτερο. Ἐὰν χωρὶς νά πῆ ὅ,τι εἶπε ἄδειαξε τὸ πικρὸ ποτήρι, ἡ ὑπακοὴ Του δὲν θὰ ἦταν τελεία. Στὴν ὑπακοὴ ἀνήκει ἐπίσης καὶ πρὶν ἀπὸ ὅλα ἡ παρακλητικὴ ἐρώτηση καὶ ἡ ἐρωτηματικὴ παράκληση: Ἐάν εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς καὶ μπορεῖ νά γίνει ἀλλοιῶς. Ἐτοί ἦταν ἡ ζωὴ Του, ὑπακοὴ θανάτου, θανάτου δὲ Σταυροῦ».

Ἐάν ἔλθουμε στὶς ἀνθρώπινες συνθήκες,

τότε λέει γι' αὐτὲς ὁ *Kierkegaard*: «Ὁ πόνος ἀντίθετα στρέφει τὸν ἄνθρωπο πρὸς τὰ μέσα. Ἐὰν τὸ πετύχει αὐτὸ ὁ ἄνθρωπος, χωρὶς νά ἐπιχειρήσει μία ἀπελπισμένη ἀντίσταση, τότε ἀρχίζει τὴν μεγάλη μάθηση. Ὅταν πάσχει ἕνας ἄνθρωπος καὶ θέλει νά μάθει «ἀφ' ὧν ἔπαθεν» τότε μαθαίνει ἀδιάκοπα κάτι γιὰ τὸν ἑαυτόν του καὶ γιὰ τὴν σχέση του μὲ τὸν Θεόν· καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ σημεῖο πού δείχνει ὅτι μορφώνεται γιὰ τὴν αἰωνιότητα»².

Μὲ αὐτὰ τὰ αἰσθήματα ἔφυγε ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτὸν στὰ σαράντα δύο χρόνια ὁ *Kierkegaard* ἀφήνοντας πίσω του ἕνα σημαντικό σὲ ἔκταση καὶ οὐσία συγγραφικὸ ἔργο τὸ ὁποῖο γιὰ δεκαετίες ἔμεινε ἄγνωστο στὸ εὐρὺ κοινό. Καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς λόγους αὐτοῦ τοῦ γεγονότος, ἦταν ὅτι σὲ κάθε νέο του διβλίο χρησιμοποιοῦσε διαφορετικὰ ψευδώνυμα ὅπως: Βίκτωρ ὁ Ἐρημίτης, Ἰωάννης τῆς σιωπῆς, Κωνσταντῖνος Κωνσταντίου, Ἰωάννης τῆς ἀντικλίμακος κ. ἄ.

Ε'

Ἐξ ἄλλου ἡ σκέψη καὶ οἱ στοχασμοὶ τοῦ *Kierkegaard* ἐπηρέασαν πολλοὺς ἀπὸ τοὺς κορυφαίους φυσικοὺς ἐπιστήμονες τοῦ πρώτου ἡμίσεως τοῦ εἰκοστοῦ αἰώνα, ὅπως τὸν συμπατριώτη του τὸν *Niels Bohr* καὶ τὸν γερμανὸν *Werner Heisenberg*.

Ὁ πρῶτος, μελετητὴς τοῦ κόσμου τῶν σωματιδίων προκειμένου νά περιγράψει -νά συμβιβάσει μὲ ἄλλα λόγια- φαινόμενα τοῦ μικροκόσμου, διετύπωσε μεταξὺ τῶν ἄλλων τὴν ἀρχὴ τῆς συμπληρωματικότητας στὴν Φυσικὴ, ἡ ὁποία ἔχει ἐφαρμογὴ στὶς κυματικὲς καὶ σωματιδιακὲς ιδιότητες τοῦ ἠλεκτρονίου καὶ τῶν λοιπῶν σωματιδίων, τοῦ κόσμου τῶν ἀτομικῶν καὶ ὑποατομικῶν διαστάσεων. Ἡ γνῶση μας ἐπάνω στὰ σωματίδια τοῦ μικροκόσμου γίνεται πληρέστερη ἂν περιγράψουμε τὴν συμπεριφορὰ των θεωρώντας τα ἄλλοτε ὡς σωματίδια καὶ ἄλλοτε ὡς ὑλικά κύματα. Ἐκεῖνο πού φαίνεται νά ἔχει ἀμεσώτερη σχέση μὲ τὸ θέμα μας, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν σημασία πού ἔδινε ὁ

Kierkegaard στο ύποκειμενικό στοιχείο και πού φαίνεται έδεχτο και ο *Bohr*, είναι ο τονισμός του ρόλου της ασυνέχειας στο έργο του *Kierkegaard*.

Έξ άλλου ή δεσπόζουσα ιδέα στο έργο του *Kierkegaard* ήταν ότι οι διάφορες δυνατές συλλήψεις της έννοιας της ζωής είναι τόσοσν αντιφατικές μεταξύ τους ώστε πρέπει να κάνουμε μία έκλογή ανάμεσα τους. Από εκεί προέρχεται και τὸ διαζευκτικό ή... ή στο συγγραφικό του έργο. Και έδῶ βλέπει κανείς μία σχέση με την έννοια της συμπληρωματικότητας στην Φυσική.

Επίσης ο *W. Heisenberg* (1901 - 1976) κορυφαίος φυσικός του εικοστοῦ αιώνα, θεμελιωτής της κβαντομηχανικής, διατύπωσε την αρχή της άβεβαιότητας που διέπει την συμπεριφορά των σωματιδίων του μικροκόσμου, τονίζοντας την ύφισταμένη, εκ της παρουσίας του έπιστήμονα παρατηρητή, επίδραση στον άκριδη προσδιορισμό βασικών μεγεθών, όπως είναι ή ταχύτητα και ή θέση αὐτῶν. Ο *Harald Hoffding*, καθηγητής της φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο της Κοπεγχάγης και θαυμαστής του *S. Kierkegaard* γράφει ότι: οι αντίληψεις του Δανού φιλοσόφου στο πρόβλημα της γνώσεως είναι προανάκρουσμα χαρακτηριστικών της κβαντομηχανικής.

ΣΤ'

Η σημασία των φιλοσοφιῶν του ύπαρξισμού στους καιρούς μας έγκειται στο ότι μᾶς έκαναν να συνειδητοποιήσουμε τις λησμονημένες πηγές του πνεύματος. Γι' αυτό επέφεραν μία ανανέωση στην φιλοσοφική προβληματική, ή οποία είχε έκπέσει σε δευτερεύουσες ένασχολήσεις. Αν ή φιλοσοφία δέν άσχολείται με τὰ καιρία έρωτήματα της ύπάρξεως και του ύπάρχοντος, τότε προδίδει τή άποστολή της. Και κάτω από τὸν

έντυπωσιακό θρίαμβο των έπιστημῶν, είχε πρὸς στιγμὴν άπωλέσει την έμπιστοσύνη στον έαυτό της, στην θεώρηση του όλου. Με την προσπάθεια της ύποστασιακής φιλοσοφίας απέκτησε την άρχαία της άξιοπρέπεια. Την έποχή που έφανίσθηκαν οι φιλοσοφίες της ύποστάσεως, ή ιστορία εισερχόταν σε μία καμπή που έκλεινε πίσω της όλη τή θεά του ιστορικού παρελθόντος και άνοιγονταν μπροστά της προοπτικές άιχμηρᾶς έρήμου.

«Η άπαραίτητη συγκυρία έφανίσεως φιλοσοφικής διανοίας, εὐτύχησε να πληρωθεί με την παρουσία του τραγικού πνεύματος του *S. Kierkegaard*, ο οποίος ύψωσε φωνή έντονης διαμαρτυρίας. Και έκτοτε όλοένα αντίλαμβανόμαστε πὸς ο καθένας μας οδεύει επί σφαγήν, καθὼς άγεται και φέρεται μέσα στους μηχανισμούς μᾶς άπανθρωποποιημένης ιστορικής ζωής. Και ύψώθηκε εκ νέου τὸ διαιώνιο αίτημα των προφητῶν, των ποιητῶν και των φιλοσόφων για την έπανάκτηση της άθθεντικής ζωής του πνεύματος»³.

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

Υποσημειώσεις:

1. Ι. Ν. Θεοδωρακόπουλου: «Τὰ σύγχρονα Φιλοσοφικά ρεύματα» σελ. 22 - 23 'Αθήνα 1980.
2. Παναγ. Κανελλόπουλου: «Ο Χριστιανισμός και ή έποχή μας» 'Αθήνα 1953, σελ. 155 - 156.
3. J. Wahl: «Εισαγωγή στις φιλοσοφίες του ύπαρξισμού» πρόλογος Χρ. Μαλεβίτση σελ. 7 - 8.

Βιβλιογραφία:

1. Νικ. Α. Νησιώτη: «Υπαρξισμός και Χριστιανική Πίστις» 'Αθήνα 1956.
2. J. Wahl: «Εισαγωγή στις φιλοσοφίες του ύπαρξισμού» Έκδόσεις Δωδώνη 'Αθήνα 1970.
3. Ι. Ν. Θεοδωρακόπουλου: «Τὰ σύγχρονα φιλοσοφικά ρεύματα», 'Αθήνα 1980.
4. Π. Κανελλόπουλου: «Ο Χριστιανισμός και ή έποχή μας», 'Αθήνα 1953.
5. Θεοδ. Καρατζά: «Σαίρεν Κίρκεγκααρτ», "Ακτινες" 1955, σελ. 501 - 504.

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΟΣ

Συχνά τὰ τελευταῖα χρόνια ἀναφέρεται ὅτι ἡ χώρα μας βρίσκεται σ' ἕνα κρίσιμο σταυροδρόμι. Σὲ ἕνα σταυροδρόμι ἐξελίξεων. Ἄλλὰ μήπως πάντοτε αὐτὸ δὲν συνέβαινε; Διότι ἡ γεωστρατηγικὴ τῆς θέσης ἦταν αἰτία νὰ γίνει πέρασμα λαῶν γιὰ τέσσαρες χιλιετίες ἐνῶ τὸν 19ο καὶ 20ὸ αἰῶνα ἡ θέση τῆς ἀπέκτησε καὶ γεωπολιτικὸ ἐνδιαφέρον. Ἔνας μαγνήτης πού εἴλκυε ὅλους τοὺς βόρειους γείτονες καὶ ὄχι μόνον.

Ἡ ἱστορία αὐτοῦ τοῦ τόπου εἶναι συνυφασμένη μὲ τὰ ἐπακολουθήσαντα ἀπὸ τὴν διάλυση τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας. Τότε πού ὑπετάγησαν τὸ Ἑλληνικὸ Γένος, καθὼς καὶ οἱ σύνοικοι του λαοὶ τῆς ἐπὶ αἰῶνες διαλαμφάσης Αὐτοκρατορίας γεννήτρας πολιτισμῶν - στοὺς Ὀθωμανούς. Τότε πού ἄρχισε ἡ μακρὰ καὶ ἀσέλγηος νύκτα γιὰ τοὺς λαοὺς τοῦ Βυζαντίου. Ἐδῶ δέ, ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια ἐπιβάλλει νὰ διευκρινήσουμε ὅτι ἡ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία δὲν ἦταν καθαρὰ ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία. Διότι ἡ ἑλληνικὴ κυριαρχία στὸ Βυζάντιο δὲν ἦταν ἐθνικὴ ἀλλὰ κυρίως πολιτιστικὴ. Ὁ πληθυσμὸς τοῦ Βυζαντίου ἀποτελοῦνταν ἀπὸ πολλὰς ἐθνοπολιτιστικὰς ομάδες, ἐκπρόσωποι τῶν ὁποίων εἶχαν τὴν δυνατότητα νὰ γίνουν μέλη τῆς διοικητικῆς καὶ πνευματικῆς ἐλίτ τῆς αὐτοκρατορίας. Ὑπῆρξαν π.χ. καὶ Ἀρμένιοι αὐτοκράτορες.

Ἄνυπολόγιστης ἀξίας γιὰ τὸ μέλλον τῶν ὑποδοῦλων καὶ συγκεκριμένα τῶν Ὀρθόδοξων ἦταν τὸ γεγονός ὅτι καθ' ὅλη τὴν Ὀθωμανικὴ κατοχικὴ περίοδο ἡ Ἐκκλησία - τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο- ἐξακολουθοῦσε νὰ παίζει τὸν ρόλο του στὴν πολιτιστικὴ συνέχεια τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ τῶν ἄλλων σύ-

νοικων λαῶν. Ὑπῆρξε ἕνα ἰσχυρὸ ἐμπόδιο - ἀνάχωμα στὸν ὀδοστρωτῆρα τοῦ ἐξισλαμισμού πού ἀπειλοῦσε νὰ συντρίψει τὴν ἐμβρυακὴ, ἔστω καὶ νηπιακὴ ἐθνικὴ ταυτότητα τῶν ὑποδοῦλων. Ἡ Ἐκκλησία στάθηκε ὁ μοναδικὸς θεματοφύλακας τῶν ὁσίων καὶ ἱερῶν τῶν κατακτημένων λαῶν.,

Ὁ ἐκκλησιαστικὸς ὄργανισμὸς τοῦ Πατριαρχείου ἦταν στελεχωμένος ἀπὸ Ἑλληνες καὶ γλῶσσα τοῦ Πατριαρχείου ἦταν ἡ ἑλληνικὴ. Ἐν τούτοις τὰ παραπάνω δὲν πρέπει νὰ τὰ συγχέουμε μὲ αὐτὸ πού ὀνομάζουμε «ἑλληνικὸ πατριωτισμό». Διότι ἡ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ δὲν ἐπεδίωκε τὴν χειραφέτηση τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ παρέμενε - λόγῳ τῆς θείας ἀποστολῆς τῆς- ξένη πρὸς τὶς ιδέες τοῦ ἐθνικισμοῦ. Ἀκολούθησε «πολιτικὴ νομιμοφροσύνη» πρὸς τὸν Σουλτᾶνο ἐκτιμώντας πῶς μόνον μία εἰρηνικὴ συνύπαρξη μὲ τοὺς Ὀθωμανοὺς μπορούσε νὰ εἶναι εὐνοϊκὴ γιὰ τὸ χριστιανικὸ πλήρωμα. Ἡ ἰδεολογία τῆς ἦταν ὑπερεθνικὴ καὶ ἀντιδυτικὴ μὲ ἀναφορὰς πάντως στὶς πολιτιστικὰς ἀρχὲς τοῦ ἑλληνισμοῦ. Γιαυτὸ μπορούμε νὰ ποῦμε πῶς εἶχε ὡς στόχο τὴν προστασία ὄχι μόνον τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ἀλλὰ καὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ὅμως - καὶ ἐδῶ εἶναι ἡ ἀντινομία- ἡ ἑλληνικὴ πολιτιστικὴ κυριαρχία βραβεύει παράλληλα μὲ μία ἀρνητικὴ στάση τῆς Ἐκκλησίας ἀπέναντι σ' ἕναν ἑλληνικὸ ἐθνικισμό! Γιατί, τὸ Ὀρθόδοξο ἰδεῶδες ἀντιστοιχεῖ σὲ μία Ὀρθοδοξία Οἰκουμενικὴ, παμβαλκανικὴ ὅπου βέβαια θὰ κυριαρχεῖ ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς. Ἔτσι ἡ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ἀποτέλεσε ἕναν βασικὸ δεσμὸ ἀνάμεσα στοὺς βαλκανικοὺς λαοὺς μέχρι τὴν ἔλευση τοῦ ἐθνικισμοῦ καὶ τὴν ἐναρξὴ τῆς

έθνογένεσης τῶν υπόδουλων λαῶν.

Με συνεκτικό δεσμό τὴν Ὁρθοδοξία οἱ βαλκανικοὶ λαοὶ προσέβλεπαν ὡς συμπαραστάτη τους, τὴν Ρωσσία τὴν μεγάλη ὀρθόδοξο χώρα τοῦ βορᾶ. Καὶ σὲ κάθε ρωσσοτουρκικὸ πόλεμο ἠύχοντο τὴν κατίσχυση τῶν ρωσσικῶν ὄπλων. Καὶ τὸ ὄνειρο ἄρχισε νὰ γίνεται πραγματικότητα ὅταν μετὰ τὸν νικηφόρο γιὰ τοὺς ρώσσους πόλεμο (1766 - 1774) καὶ τὴν Συνθήκη τοῦ Κιουτσούκ - Καϊναρτζή, ἡ Ρωσσία ἀποκοτοῦσε τὸ δικαίωμα προστασίας ὅλων τῶν Χριστιανῶν ὀρθόδοξων τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Θὰ ἀκολουθήσει τὸ κήρυγμα - σύνταγμα τοῦ Ρήγα Φερραίου γιὰ μίαν ἐλεύθερη βαλκανικὴ ὁμοσπονδία ὅπου φυσικὰ ἡ Ἑλλάδα θὰ εἶχε τὸ πολιτιστικὸ προβάδισμα. Κάτι ποὺ καταδικάσθηκε (1/12/1798) ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ποὺ ἔδωσε ἐντολὴ στὸν Μητροπολιτὴ Σμύρνης Ἐξαρχο Ἀσίας νὰ φροντίσει «νὰ μὴν παραμπέση τοιοῦτον σύνταγμα εἰς ἀνάγνωσιν τῶ χριστιανικῶ ἐμπιστευθέντι σοι λαῶ...». Μετὰ 200 χρόνια (5/8/1998) τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο θὰ χαρακτηρίσει -δικαίως- τὴν ἐγκύκλιον πρὸς τὸν Σμύρνης ὡς «... ὡς ποιμαντικῆς σκοπιμότητος καὶ καιρικῶν χαρακτηριστῶν» ὑπενηθμίζοντας ὅτι «... ὁ Προφῆτης Ἰερεμίας συνεβούλευσε τοὺς αἰχμαλώτους εἰς τὴν Βαβυλῶνα Ἰουδαίους ὅπως ζήσουν ἐκεῖ εἰρηνικῶς ἄχρι καιροῦ» καίτοι αἰχμάλωτοι καὶ διαίως μετοικισθέντες» (Ἰερεμ. 36, 4 - 11).

Στὶς ἀρχὲς τοῦ 19ου αἰ. θὰ ἰδρυνθῆ ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία. Ἀπὸ αὐτὸν δὲν τὸν αὐτοπροσδιοριστικὸ πολιτικὸ ρόλο θὰ ἀρχίσει ἡ ἐπανάσταση, ἐκεῖ ποὺ τὸ ἑλληνικὸ στοιχεῖο ἦταν ὁμοιογενέστερο, δηλαδὴ στὴν Πελοπόννησο, τὴ Ρούμελη καὶ τὰ νησιά. Ὅμως ἡ ἰδρυση τοῦ πρώτου κρατιδίου (1830) θὰ σημαίνει καὶ τὸ τέλος τοῦ ἑλληνικοῦ ὁράματος γιὰ ἀνασύσταση τῆς βαλκανικῆς αὐτοκρατορίας ὑπὸ ἑλληνικὸ ἔλεγχο καὶ δευτέρον τὴν μετάδασιν ἀπὸ τὸν ἑλληνισμὸ στὸν ἑλλαδισμό.

Μετὰ τὴν ἑλληνικὴ ἐπανάσταση θὰ ἀρχίσει ἡ ἀνάπτυξη τοῦ ἔθνοφυλετισμοῦ, τὸν ὁποῖο δὲν ἤθελε τὸ Πατριαρχεῖο λόγῳ τῆς οἰκουμενικῆς ἀποστολῆς του, ἀλλὰ ἦταν ἀναπόφευκτος γιὰ τὰ σχηματιζόμενα νέα κράτη ποὺ ἤθελαν τὴν ἀποκοπή τους ἀπὸ κάθε τι ποὺ εἶχε σχέση μὲ τὸν ἐπὶ αἰῶνες δυνάστη τους, δηλαδὴ τὴν Ὁθωμανικὴν Αὐτοκρατορία. Τότε οἱ ἐπιμέρους Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίαι θὰ ἐνισχύσουν τὸν σχηματισμὸ ἑθνικῶν κρατῶν καὶ τὴν αὐτοπροσδιοριστικὴ διαδικασίαν τους.

Στὴν περίπτωσιν τῆς χώρας μας μετὰ τὸ 1830 ἀρχίζει τὸ «πέρασμα» ἀπὸ τὸ Γένος στὸ Ἔθνος. Ὁ ὅρος «Γένος» ἐχρησιμοποιεῖτο στὸν λόγο ποὺ ἐκπορευόταν ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο ἐνῶ ὁ ὅρος «Ἔθνος» ἦταν συνδεδεμένος μὲ τὸν λόγο ποὺ ἐκπορευόταν ἀπὸ τὸ Κράτος. Ποὺ εἶναι καὶ ἡ νομικὴ ἔκφραση τοῦ Ἔθνους. Εἰδικώτερα μὲ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 ἡ ἑλληνικὴ ἐκκλησία εἶχε ἀποκοπῆ πλέον ἀπὸ τὰ δύο παραδοσιακά της στηρίγματα, τὴν Ὁθωμανικὴν ἐξουσίαν καὶ τὸ Πατριαρχεῖο. Καὶ τὴν ὥρα ποὺ τὸ νέο κράτος ἐδημιουργεῖτο μέσα ἀπὸ πολυετὴ ἀγῶνα γιὰ τὴν ἀνεξαρτησία του δὲν δίστασε νὰ ἀμφισβητήσῃ -συνεπικουρούμενο καὶ ἀπὸ τὸν προτεστάντη Μάουερ- τὴν παραδοσιακὴν ἰσχύ καὶ τοὺς αἰώνιους δεσμοὺς μὲ τὸ Πατριαρχεῖο. Καὶ τότε (1833) κηρύχθηκε τὸ Αὐτοκέφαλο καὶ ὑπήχθη ἡ Ἑλλαδικὴ Ἐκκλησία στὴν κρατικὴ ἐξουσία. Ἀκόμα, τὸ Αὐτοκέφαλο ἀπέβλεπε νὰ ἀποσπάσει τὴν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν ἀπὸ τὴν ρωσικὴν ἐπίρροσιν καὶ αὐτὸ ἦταν ἓνα μέσον γιὰ τὴν διαφύλαξιν τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας. Τὴν ἀπόφασιν τῆς Ὁθωνικῆς Ἀντιβασιλείας στηρίζαν οἱ φιλελεύθεροι καὶ οἱ δυτικότεροι Ἕλληνες οἱ ὁποῖοι θεωροῦσαν ὅτι ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1821 σκόπευε ἐναντίον τῆς ὀθωμανικῆς τυρανίας ἀλλὰ καὶ ἐναντίον τῆς πατριαρχικῆς ἐξουσίας καὶ ὅτι ἓνα ἀνεξάρτητο κράτος εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἀπολαμβάνῃ τὴν ἐκκλησιαστικὴν του ἀνεξαρτησία. Ἀντίθετα ὁ συντηρητικὸς λαὸς ὑποστήριξε ὅτι ἡ ἐπανάστασις εἶχε στόχο μόνον τοὺς Τούρκους καὶ ὅτι ὁ

χωρισμός από το Πατριαρχείο ήταν μία αξιοθρήνητη ενέργεια και ότι το σχίσμα του χωρισμού από την Μητέρα - Έκκλησία ήταν πλήγμα για την ένότητα του έθνους.

Την αποκοπή μας από το Πατριαρχείο θα ακολουθήσουν το όμορα κράτη Σερβία και Άλβανία σε διαφορετικές εποχές, ενώ διαφορετική ήταν η περίπτωση της Βουλγαρίας, η οποία απέκοπη πρώτα εκκλησιαστικώς (Σχίσμα 1870) και κατόπιν έγινε κράτος. Η Βουλγαρική Έκκλησία κατέστη όχημα για να ρυμουλκήσει την βουλγαρική συνείδηση στη δημιουργία του πρώτου βουλγαρικού κράτους. Είναι χαρακτηριστικό ότι η Βουλγαρική Έκκλησία αναγνωρίσθηκε από το Πατριαρχείο το 1945 όταν οι Ρώσοι, καταλαμβάνοντας και την Βουλγαρία, πίεσαν την Άγκυρα και εκείνη το Πατριαρχείο.

Μετά την δημιουργία των εθνικών κρατών στη Βαλκανική, θα αρχίσουν οι εθνικοί ανταγωνισμοί, και θα γίνει επίκληση της Μυθολογίας και της Αρχαιολογίας για να καταρτισθούν «ιδιοκτησιακοί τίτλοι» προς δικαιολόγηση μιās εδαφικής κατοχής ή μιās μελλοντικής προσάρτησης. Οι πρόγονοι χρησιμοποιούνται για την απόδειξη μιās ιστορικής συνέχειας σε κάποια εδαφική περιοχή που τα ίχνη της χρησιμότητάς χάνονται στο παρελθόν. Έτσι οι Βούλγαροι και οι Σέρβοι ορεγόμενοι πάντα την ελληνική Μακεδονία θα υπενθυμίζουν οι μὲν πρώτοι την περίοδο του Σαμουήλ οι δὲ δεύτεροι τὸν Στέφανο Ντουσάν με την ολιγόχρονη κατάληψη της Μακεδονίας. Ἄλλὰ ἡ συνεχὴς ἐπίκληση τῶν κατορθωμάτων τῶν προγόνων, αὐτὴ ἡ ιδεολογικὴ κατάχρηση τῆς ιστορίας μοιραία ὀδηγεῖ σ' ἓναν ἐπικίνδυνο σωβινισμό.

Στην περίπτωση της χώρας μας, κατά την δημιουργία του κράτους (1830) ὑπῆρχαν ἔλληνες τριῶν κατηγοριῶν. Αὐτοὶ ποὺ

δρέθηκαν ἐντὸς τῶν συνόρων (ἐλλαδίτες), οἱ ἀλύτρωτοι δηλαδή ἐκεῖνοι ποὺ ζοῦσαν σὲ ὄμορες τουρκοκρατούμενες ἀκόμη περιοχές, καὶ οἱ ἔλληνες τῆς διασπορᾶς. Ἦταν ὅμως τότε ἐπιτακτικὴ ἡ ἀνάγκη νὰ τονωθεῖ ἡ ἐθνικὴ συνείδηση ὄλων τῶν ἐλλήνων. Ἰδιαίτερα νὰ διδαχθοῦν οἱ ἐλλαδίτες τὴν ἱστορία τῶν προγόνων γιὰ νὰ ἀντιληφθοῦν τὴν ἀπαθλίωση στὴν ὁποία ἦσαν θυθισμένοι καὶ νὰ ἐκτιμήσουν καλύτερα τὶς δυνατότητες ποὺ διέγραφε τὸ μέλλον τους. Καὶ ὅτι λόγω τῆς μακραίωνης καὶ εὐκλεοῦς ἱστορίας τους ἦσαν ἄξιοι καλύτερης τύχης. Ὁ Σπυρίδων Ζαμπέλιος καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Παπαρηγόπουλος, ἀποκατέστησαν τὸ συκοφαντημένο ἀπὸ τὴ Δύση, Βυζάντιο καὶ προσέθεσαν τὸν ἐλλείποντα κρίκο τοῦ σχήματος Ἀρχαία Ἑλλάδα - Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία - Νεώτερη Ἑλλάδα. Γιατί, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τὸ νεαρὸ κράτος χρειαζόταν νὰ στηρίξει σὲ ἱστορικὲς περγαμηνὲς τὴν ἐσωτερικὴ του νομιμοποίηση καὶ τὶς ἀλύτρωτικὲς διεκδικήσεις του, μὲ τὴν ἐκτροπὴ τῆς Μεγάλης Ἰδέας τοῦ Ἔθνους.

Ἄλλὰ, τὸ ραντεβού τῆς Ἑλλάδας μὲ τὴν ἱστορία τοῦ 20οῦ αἰ. θὰ γραφεῖ μὲ δόξα ἀλλὰ καὶ μὲ φωτιά καὶ αἷμα. Μία πονεμένη εδαφικὴ ὀλοκλήρωση! Ὁ πόλεμος τοῦ 1897, ὁ Μακεδονοθρακικὸς ἀγώνας, οἱ βαλκανικοὶ πόλεμοι, οἱ δύο Παγκόσμιοι πόλεμοι, ἡ μικρασιατικὴ καταστροφὴ, τὸ ἔπος τοῦ 1940 καὶ τῶν μακεδονικῶν ὄχυρῶν, οἱ δικτατορίες, ἡ κατοχὴ καὶ ὁ ἐμφύλιος χάραξαν βαθειὰ τὴν ἐλληνικὴ κοινωνία καὶ σὲ πολλὲς περιπτώσεις ἄφησαν ἶχνη ἀνεξίτηλα. Καὶ τὸ κυριώτερο ἔστειλαν πρόωρα στὸ τάφο καὶ στὴ διασπορὰ τὸ ἄνθος τοῦ ἐλληνισμοῦ.

Καὶ τώρα ποὺ εἰσήλαθε στὸν 21ο αἰ., ἐρωτᾶται, ἂν τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος θὰ ἔχει ὡς βάση μία αὐτοπροσδιοριστικὴ καὶ ἐθνικιστικὴ ἔξαρση γαντζωμένη στὰ Βαλκάνια ἢ θὰ μπορέσει ἐξ αἰτίας τῆς Διασπορᾶς τοῦ ἐλληνικοῦ κόσμου νὰ ἀντιμετωπίσει μιὰ ἐπιστροφή στὴν οἰκουμενικότητα τοῦ μακραίω-

νος ἑλληνικοῦ πνεύματος. Τὸ δεύτερο, καί-
τοι πολὺ δύσκολο πρέπει νὰ εἶναι τὸ ζητού-
μενο. Ἐκεῖ ὅμως βρίσκεται τὸ πρόβλημα.
Γιατί, πρῶτον τὸ πρόβλημά μας δὲν εἶναι
μόνο οἰκονομικὸ καὶ γεωπολιτικὸ. Τὸ πρό-
βλημά μας ἐστιάζεται στὸν πνευματικὸ το-
μέα. Ἔχουμε κρίση ἀξιών! Μία ὑστέρηση
ἔχει συσσωρευθεῖ κατὰ τὶς τελευταῖες δεκαε-
τίες σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν κατανόηση τῆς θέ-
σεώς μας στὸν κόσμο τόσο ἀπὸ ἱστορικὴ ὄσο
καὶ ἀπὸ γεωγραφικὴ ἄποψη, Δεύτερον γιατί
οἱ ἐπιλογές μας καθορίζονται συχνὰ ἔξω ἀπὸ
τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ συσχετισμοὺς δυνάμεων οἱ
ὁποῖες ὑπερβαίνουν κατὰ πολὺ τὶς δυνατώ-
τητές μας νὰ ἀντισταθοῦμε. Τὸ δὲ παραδείγ-
μα τοῦ Ἰσραὴλ ἀποτελεῖ παγκόσμια πρω-
τοτυπία καὶ δὲν ἀντιγράφεται. Καὶ τρίτον

γιατὶ ἡ παγκοσμιοποίηση ἢ διατεταγμένη
ἐνταξή μας σ' ἓνα «παγκόσμιο χωριὸ» ποὺ
ἀσκεῖται ἀπὸ μία μικρὴ μειοψηφία πλούσιων
χωρῶν σὲ μία μεγάλη πλειοψηφία φτωχῶν
καταρρίπτει τὰ ἐθνικὰ σύνορα καὶ ὑπονο-
μεῖ τὴν ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἦταν συ-
ντεταγμένη μέχρι τώρα σὲ ἀναφορὰ πρὸς τὸ
Ἔθνος, τὶς ἐθνικὲς ἀξίες καὶ τὰ ἐθνικὰ συμ-
φέροντα.

Ἔτσι πρὸς τὸ παρὸν, δὲν βλέπουμε ὡς
ἀμυντικὴ μας ἀσπίδα παρὰ μόνο τὴ γλῶσ-
σα μας τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καὶ τὶς
ἐθνικὲς μας παραδόσεις. Ἄς ἀποτελέσουν
αὐτὲς οἱ ἀξίες τὸ μέλλον τοῦ παρελθόντος
μας.

ΓΕΩΡΓ. ΑΧ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΠΩΣ ΝΑ ΣΟΥ ΨΑΛΩ ΟΠΩΣ ΤΟ ΘΕΛΩ;

*Στὸ εὐωδιασμένο τοῦτο δεῖλι,
ποὺ ἀργοπεθαίνει μέσ' στὰ μῦρα,
θέλω ν' ἀφήσω τὴν ψυχὴ μου
κάποιο τραγοῦδι νὰ σοῦ πῆ-
μὰ ὡς νᾶρθῃ ὁ στίχος μου στὰ χεῖλη,
λυώνει καὶ χάνεται καὶ σβεῖ,
κι' οὔτε τὸν ἦχο πιάνει ἢ λύρα
κι' οὔτε τὰ λόγια τὸ κοντύλι.*

*Πῶς νὰ σοῦ ψάλω ὅπως τὸ θέλω,
Πλάστη δικέ μου καὶ τοῦ κόσμου;
Μέσα μου ἀνεκφραστ' εἶναι πόθοι,
κι' ἔπρεπε νᾶχω ἄρπες ἀγγέλων,
ἦχο νὰ κάμω καὶ σκοπὸ μου
ὅ,τι γιὰ σὲ ἡ ψυχὴ μου νοιώθει.
Τὸ πιὸ καλὸ δοξαστικὸ μου
θὰ μένη αὐτὸ ποὺ δὲν εἰπώθη!...*

Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ

Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΑΓΩΝΙΣΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥ* ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Α. - ΑΜΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΑΜΑ ΑΓΩΝΙΣΤΗΣ

Ὁ Τίτλος τῆς παρουσίας Ὁμιλίας εἶναι λιγάκι περιέργος! «Ἡ παρουσία τοῦ ἀγωνιστοῦ Χριστιανοῦ, εἰς τὴν σημερινή Κοινωνία!» Ὡσάν νά εἶναι δυνατόν νά ὑπάρχη καί «Χριστιανός μὴ ἀγωνιστής!» Δυστυχῶς, συμβαίνει νά εἶναι κανεὶς χριστιανός χωρὶς νά αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νά ἀγωνίζεται. Τοῦ ἀρκεῖ ὅτι πηγαίνει στὴν ἐκκλησία πότε - πότε ἢ καὶ τακτικά, κάνει στὸν σταυρό του ὅταν περάσῃ ἀπὸ κάποια ἐκκλησία ἢ μπορεῖ καὶ νά νηστεύῃ πρὶν τὸ Πάσχα καὶ τὰ Χριστούγεννα. Ὁμως δὲν εἶναι ἔτσι!

Γιατὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἀληθινοῦ, τοῦ ζωντανοῦ χριστιανοῦ εἶναι ἕνας διαρκῆς καὶ ἀκατάπαυτος ἀγώνας. Ὁ αἰμίμητος καθηγητῆς καὶ πνευματικὸς μας ἡγέτης Ἀλέξανδρος Τσιριντάνης συνήθιζε καὶ δὲν κουραζόταν νά λέῃ:

«*Ἄμα Χριστιανός. Ἄμα Ἀγωνιστής!*»
Στηριζόταν σὲ αὐτὸ ποῦ ὁ Ἅπ. Παῦλος διεκήρυτε διὰ τὴν «ἀδιάκοπη πάλη» τοῦ χριστιανοῦ, ποῦ ἔχει νά κἀνῃ, πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας, δηλαδὴ πρὸς τὶς ὀργανωμένες δυνάμεις τοῦ κακοῦ, τοῦ Πονηροῦ, ποῦ κυριαρχεῖ στὸν μακριὰ τοῦ Θεοῦ κόσμον καὶ τῶν ὀργάνων του.

«*Πάλη σημαίνει ἀγὼν σῶμα πρὸς σῶμα*» λέγει ἕνας ἐρμηνευτής.

Εἶναι, λοιπόν, πολὺ σημαντικὸν καὶ ἐμεῖς νά ἀναθεωροῦμε ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὴν πορείαν μας, μέσα στὸν κόσμον στὸν

ὁποῖον ζοῦμε, ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς χριστιανικῆς ιδιότητός μας. Νά ἐξετάσουμε πῶς φανερώνεται, πῶς ἐμφανίζεται ἡ ιδιότητά μας αὐτὴ στὴν κοινωνία, στὸ στενώτερον ἢ εὐρύτερον περιβάλλον μας.

Τί σημαίνει: Εἶμαι Χριστιανός;

Σημαίνει ὅτι ἀνήκω ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὸν Χριστόν. Πᾶν ὅ,τι ἔχω τὸ ὀφείλω εἰς τὸν Χριστόν. Τὸν Ἰησοῦν Χριστόν ἀναγνωρίζω Σωτῆρα καὶ Κύριόν μου καὶ αἰσθάνομαι τὴν ψυχικὴν ἀνάγκη νά ὑποτάσσομαι εἰς τοὺς νόμους του, νά ἀκολουθῶ πιστῶς τὰ ἴχνη Του καὶ τὸ παράδειγμά Του καὶ νά ἀφιερῶνω ὅλες τὶς δυνάμεις μου γιὰ τὴν δόξαν Του. Ὁ ἀέτιος Παῦλος δίνει ἕνα περὶ σσότερο προσωπικὸ χαρακτηρισμὸς σ' αὐτό. Λέγει πρὸς τοὺς Γαλάτας: «*Ὁ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκί, ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀγαπήσαντός με καὶ παραδότος ἐαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ*» (Γαλ. 6', 20).

Δηλαδὴ. Τὴν φυσικὴν ζωὴν ποῦ ζῶ μέσα εἰς τὸ σῶμα μου τώρα, ποῦ ἐπέστρεψα εἰς τὸν Χριστόν, ζῶ ἐμπνεόμενος καὶ κυριαρχούμενος ἀπὸ τὴν πίστιν εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ΜΕ ἠγάπησε καὶ παρέδωκε τὸν ἑαυτὸν του διὰ τὴν σωτηρίαν ΜΟΥ.

Ἀκοῦστε τώρα τὸ σχετικὸν σχόλιον τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Πατρὸς Οἰκουμενίου:

«Βεβαίως, ὑπὲρ πάντων τῶν ἀνθρώπων προσέφερον ὁ Κύριος τὸν ἑαυτὸν Του καὶ πάντα ἠγάπησεν. Ἀλλὰ ὁ Παῦλος ἐνόησας ἀπὸ ποῖα δεινὰ μᾶς ἀπήλλαξεν ὁ Χριστός, ποῖα ἀγαθὰ μᾶς ἐχάρισε, πυρακτωθεὶς ἀπὸ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Κύριον τὸ κοινὸν ἴδιον ποιεῖται, δείχνοντας ἔτσι πόσον μεγάλην εὐγνωμοσύνην πρέπει ὁ καθένας νά ἐκδηλώνῃ πρὸς τὸν Χριστόν, ὡσάν

* Ὁμιλία γενομένη εἰς τὸ Συνέδριον τῆς Πανελληνίου Ὁμοσπονδίας Ὁρθοδόξων Χριστιανικῶν Σωματείων «Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος».

δι' αὐτὸν μόνον νὰ ἔγινε ἄνθρωπος καὶ νὰ ἐσταυρώθηκε! Αὐτὴν τὴν ἀστείρευτη εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸν Κύριον ὁ Παῦλος τὴν νοιώθει βαθεῖα μέσα του, συνεχέται ἀπὸ τὴν φλόγα τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ αὐθόρμητα διακηρύσσει πρὸς τοὺς Ρωμαίους: *«Ἐὰν γὰρ εὐαγγελίζομαι ἀνάγκη μοι ἐπίκειται. Οὐαὶ δὲ μοι ἐστίν, ἐὰν μὴ εὐαγγελίζομαι»*. Ἐὰν κηρύττω τὸ Εὐαγγέλιον τὸ κάνω αισθανόμενος ἐπιτακτικὴν ἐσωτερικὴν ἀνάγκην. Ἀλοίμονόν μου ἐὰν δὲν κηρύττω τὸ Εὐαγγέλιον! *Εἶναι ἐσωτερικὴ ἀνάγκη* τὸ νὰ γνωρίσῃ τὸν Χριστὸν καὶ νὰ μεταδώσῃ τὴν Ἀλήθειαν καὶ τὴν ἀγάπην Του στοὺς ἄλλους ἀνθρώπους.

Αὐτὸ εἶναι χρέος καὶ καθήκον ὄχι μόνον τοῦ Παύλου, τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν κληρικῶν, ἀλλὰ εἶναι *χρέος κάθε ἀληθινοῦ χριστιανοῦ, κάθε γνησίου μαθητοῦ τοῦ Χριστοῦ!* Ἀξιοσημείωτον εἶναι καὶ τὸ ἔξης. Ὅτι αὐτὸ εἶναι καὶ προτροπὴ, θὰ ἔλεγα εἶναι ἐντολὴ - ἐπιταγὴ τοῦ Κυρίου μας. Τί εἶπε λίγο πρὶν ἀναληφθῆ στοὺς Οὐρανοὺς; Ἀπευθυνόμενος τοὺς μαθητὰς Του εἶπε: *«Ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἐν τε Ἱερουσαλήμ... καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς Γῆς»*. *Θὰ εἶσθε μάρτυρες τοῦ βίου μου καὶ τῆς διδασκαλίας μου, τῆς σταυρικῆς θυσίας καὶ τῆς λαμπροφύρου ἀναστάσεώς μου εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ... καὶ μέχρι τῶν περάτων τῆς Γῆς.*

Ὁ Κύριος πολλὰ διδάγματα καὶ πολλὰς ἐντολὰς μᾶς τίς ἔδωσε ἐμπράκτως. Ἔτσι: Ὅταν ἐδίδασκε τὸν κόσμον καὶ ἐβράδυνασε χωρὶς καμιά μέριμνα καὶ προετοιμασία νὰ ἔχει γίνοι γιὰ τὴν τροφὴ τῶν ἀκροατῶν του, οἱ μαθηταὶ του εἶπαν: *«Ὁ τόπος εἶναι ἔρημος καὶ ἡ ὥρα περασαμένη»*. Ἄφησε τὸν κόσμον νὰ πᾶνε εἰς τὰ χωριὰ καὶ νὰ ἀγοράσουν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς των τρόφιμα». Ὁ δὲ Κύριος τοὺς εἶπε: *«Δὲν ἔχουν ἀνάγκη νὰ πᾶνε. Δώστε τοὺς σεῖς νὰ φάγουν»*. Μά, τί νὰ δώσουν οἱ πτωχοὶ μαθηταί; Πῶς μὲ πέντε ἄρτους καὶ δύο ἰχθύας νὰ χορτάσουν πέντε χιλιάδες ἄνθρωποι καὶ μάλιστα χωρὶς νὰ ὑπολογίζωνται τὰ γυναικόπαιδα; Εὐλόγο ἐρώτημα, μὲ τὴν ἀνθρώπινη λογι-

κή! Θὰ ἤμποροῦσε καθένας μας νὰ προβάλλῃ τὴν ἔνστασιν:

*«Τί ἤμπορῶ νὰ κάνω ἐγὼ ὁ πτωχός, ὁ μὴ θεολόγος, ὁ μὴ ἐπιστήμων, ὁ ὀλίγων γραμμάτων ἄνθρωπος εἰς τὸ ἔργον τοῦ εὐαγγελισμοῦ ἢ ἐπανευαγγελισμοῦ τοῦ λαοῦ μας, τῆς σημερινῆς κοινωνίας μας; Καὶ ὅμως ἡ ἀνθρώπινη αὐτὴ λογικὴ τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου ἀπεδείχθη τόσο παράλογη καὶ τόσο πτωχὴ μπροστὰ στὴν παντοδυναμία καὶ τὴν εὐλογία τοῦ Κυρίου! Μὲ τὴν ὁποία καὶ οἱ πέντε χιλιάδες ἄνθρωποι ἐχοστάθησαν, καὶ ἐπὶ πλέον τὰ γυναικόπαιδα. Καὶ ἐπερίσσευσαν 12 κοφίνια γεμάτα! Ὅπως τότε εἶται καὶ πάντοτε στὴν ροὴ τῶν εἰκοσι αἰώνων μὲ τὴν εὐλογία καὶ τὴν πανσθενὴ Χάριν τοῦ Κυρίου, τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις γίνονται δυνατά. Καὶ ὁ πιὸ πτωχός, ὁ πιὸ ἀδύνατος, ὁ πιὸ μικρὸς καὶ ἀγράμματος ἤμπορεῖ *ἐὰν μέσα στὴν καρδιά του καίει ἡ φλόγα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀγάπης στὸν Κύριον νὰ εὐαγγελισθῇ τὸν Χριστὸν, νὰ δώσῃ τὴν καλὴν μαρτυρίαν σὸ περιβάλλον του.**

Τί λέγω; Μικρός, ἀδύνατος, ἀγράμματος. Ἐνα μόνον ἀπὸ τὰ ἄπειρα παραδείγματα θὰ ἀναφέρω. Ἀνοιξατε, ἀγαπητοί μου, τὸ Συναξάριον τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ διαβάσατε στὶς 9 Μαΐου ποὺ εορτάζει ἡ Ἐκκλησία τὴν μνήμην τοῦ Ἁγίου Χρυστοφύρου. Τοῦ ἁγίου ποὺ τὸ ὄνομά του ἐπήραν μὲ καύχησιν ἐν Κυρίῳ καὶ Πατριάρχει καὶ Ἐπίσκοποι. Ὁ ἅγιος Χριστόφορος δὲν ἦταν ἀπλῶς ἀπαίδευτος, ἀγράμματος. Ἦταν ἡμᾶργιος ἀπὸ φυλὴν ἀνθρωποφάγων. Καὶ ὅμως ἀφότου ἐγνώρισε τὸν Κύριον ὄχι ἀπλῶς ἐξημερώθηκε ἀλλὰ ἔγινε ἱεραπόστολος καὶ ἐπέστρεψε εἰς τὸν Χριστὸν ὀλόκληρη διμοιρία Ρωμαίων στρατιωτῶν, ἀθῶν εἰδωλολατρῶν ποὺ τὸν ἐκυνήγησαν καὶ τὸν συνέλαβαν. Καὶ σήμερον ὁ Κύριος ἀπευθύνεται στὸν κάθε μαθητὴν Του, στὸν καθένα μας λέγων: *Δῶσε καὶ σὺ στὴν σύγχρονη Κοινωνία τὴν καλὴν μαρτυρίαν σου γιὰ Μένα!*

Ὁ καθένας μας ἤμπορεῖ νὰ εἶναι ἕνας

μικρός ιεραπόστολος στην μικρή ή μεγάλη κοινωνία που ζή. Εκείνο που χρειάζεται είναι να έχουμε ή μάλλον να ανανεώνουμε το αίσθημα της ευθύνης μας, την συναίσθησιν ότι έχουμε καθήκον να μαρτυρούμε, να προβάλλουμε την Αλήθεια του Χριστού. Αυτό ακριβώς υπενθύμιζεν ο Απόστολος Παῦλος πρὸς τοὺς Ῥωμαίους χριστιανούς λέγοντας: «*Ἐλλήσι τε καὶ βαρβάρους σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις ὀφειλέτης εἰμί*» (Ρωμ. 1 στ. 14). (Καὶ σὲ Ἕλληνας καὶ σὲ βαρβάρους καὶ σὲ σοφοὺς καὶ σὲ ἀμαθεῖς εἶμαι ὀφειλέτης καὶ ἔχω ὑποχρέωση νὰ τοὺς κηρύξω τὸ εὐαγγέλιον). Καὶ ἓνας σχολιαστὴς τῶν λόγων αὐτῶν τοῦ Παύλου σημειώνει: «Ὅλοι ἔχουμε λάβει ἀπὸ τὸν Θεὸν ταλέντα. Ἄλλος περισσότερα καὶ ἄλλος ὀλιγώτερα. Ἐχουμε ὑποχρέωση νὰ ἐμπορευόμαστε μὲ τὰ ταλέντα αὐτὰ πρὸς δόξαν καὶ ὄφελος τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος μᾶς τὰ ἐνεπιστεύθη».

Β. -ΤΡΟΠΟΙ ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ.

Ἐλέχθη προηγουμένως ὅτι κανεὶς δοῦλος τοῦ Χριστοῦ δὲν εἶναι χωρὶς τάλαντα. Αὐτὰ τὰ ταλέντα πρέπει νὰ ἀξιοποιηθοῦν. Ἀνάλογα μὲ τὶς δυνατότητες τοῦ καθενός. Ἀνάλογα μὲ τὶς συγκεκριμένες συνθήκες ἐκάστου, τὶς γραμματικές του δυνατότητες, τὸ ἐκάστοτε περιβάλλον ἢμπορεῖ καθένας νὰ δράσῃ. Ἡ γνῶσις τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἐπικοινωνία μας μὲ τὸν Λόγον Του. Ἡ προσωπικὴ μας ἐμπειρία καὶ τὰ πνευματικὰ μας βιώματα, εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ ἰδιαίτερα εἰς τὴν μυστηριακὴν ζωὴν, εἶναι πολὺτιμα κεφάλαια διὰ τὸ ἔργον μας αὐτό.

Νὰ ἰδοῦμε τώρα μερικὰ συγκεκριμένα καὶ πρόσφορα μέσα πού ἔχει στὴν διάθεσίν του ὁ ἀγωνιστὴς χριστιανός, ὁ ζωντανός καὶ φλογερὸς μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ.

1ον. Ὁ λόγος μας.

Πρέπει νὰ διακρίνουμε τὶς δύο μορφὰς «λόγου», μὲ τὶς ὁποῖες ἐξωτερικεύουμε τὶς σκέψεις μας, τὰ αἰσθήματά μας, τὰ πιστεύω

μας καὶ τὶς τοποθετήσεις μας σὲ κοσμοθεωριακὰ καὶ διοθεωριακὰ ζητήματα, πρὸς τοὺς συνανθρώπους μας.

α) Πρώτη μορφή εἶναι ὁ προφορικός λόγος. Μὲ τὸν ρέοντα λόγον ἐπικοινωνοῦμε ἄμεσα, συνομιλοῦμε, ἀνταλλάσσουμε σκέψεις, μεταδίδουμε ἰδέες καὶ δίνουμε τὸ στίγμα τῶν πεποιθήσεών μας, τῆς πίστεώς μας καὶ ἀποκρινόμεθα σὲ ὅ,τι μᾶς λένε στὶς τοποθετήσεις καὶ θέσεις τῶν ἄλλων. Ἔτσι, ὁ προφορικός λόγος μας ἢμπορεῖ νὰ εἶναι μία συζήτησις, ἀνταλλαγὴ ἀπόψεων μὲ ἓνα ἢ περισσότερους συνομιλητὲς μας, σὲ μιὰ συνάντησι ἐπαγγελματικὴ, συγγενικὴ, κοινωνικὴ κ.λ.π. Μὲ συναδέλφους, συνεργάτες, ἢ φίλους ἢ γνωστούς. Μὲ τὸν προφορικὸν λόγον μας, λοιπόν, ἢμποροῦμε νὰ ἔχουμε πολλὰς εὐκαιρίες νὰ μεταδώσουμε στοὺς ἄλλους τὴν Ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου, ὄχι κάνοντας τὸν δάσκαλο, ἀλλὰ ἐκδηλώνοντας γνησίαν ἀδελφικὴν ἀνιδιοτελεῖ ἀγάπην Χριστοῦ! Βέβαια εἶναι σημαντικὸ νὰ μὴ λησμονοῦμε ποτὲ αὐτὸ πού παραγγέλλει ὁ Ἄπ. Παῦλος στοὺς Κολασσαεῖς: «Ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χάριτι, ἅλατι ἠρτυμένος, εἰδέναι πὼς δεῖ ὑμᾶς ἐνὶ ἐκάστω ἀποκρίνεσθαι» (Κολ. β', 6).

ἢμπορεῖ ἀκόμη ὁ προφορικός λόγος νὰ εἶναι μιὰ ὁμιλία ἢ διάλεξις γιὰ ὄσους ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ κάνουν. Ἡ διεύθυνσις ἢ συμμετοχὴ σὲ ἓνα Κύκλο εἴτε συμμελέτης Ἁγίας Γραφῆς ἢ ἐορταστικῆς - ἐθνικῆς ἐπετείου. Συντεχνιακῆς ἢ τοπικῆς ἢ φιλικῆς συγκεντρώσεως. Ἐνας φωτισμένος καὶ συνετὸς χριστιανὸς ἔχει τὸν τρόπον καὶ τὴν εὐχέρειαν καὶ σὲ μιὰ ποδοσφαιρικὴ συνάντησι ἀκόμη νὰ εὐδιάξῃ μὲ τὸν λόγον του!

Ἐπειτα ἢ παρουσία μας ἰδίως τῶν διανοουμένων, στὰ κανάλια τῆς TV (πανελληνίου ἢ τοπικῆς ἐμβέλειας) μὲ ὁμιλίες ἢ συμμετοχὴν σὲ συζητήσεις ἢ μὲ παρεμβάσεις.

β. Δεύτερη μορφή τοῦ λόγου εἶναι ὁ γραπτός.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ρέοντα λόγον, πού εἶναι ἄμεσος, οἱ ἄνθρωποι ἐπικοινωνοῦμε *συχρότατα* μὲ τὸν γραπτὸν λόγον. Τὰ βιβλία, τὰ

περιοδικά, οί εφημερίδες, τὰ φυλλάδια (οί μπροσοῦρες καί κάθε εἶδους ἔντυπα) ἀκόμη καί οί λογότυποι γίνονται οί φορεῖς καί τὰ μέσα γιά τήν διακίνησι τῶν ιδεῶν, κοινωνικῶν - θρησκευτικῶν - ἐπιστημονικῶν - πολιτιστικῶν ἀντιλήψεων καί θεωριῶν. Βέβαια ὁ γραπτὸς λόγος σάν μέσον ἐπικοινωνίας καί ἐπηρεασμοῦ τῶν ἀνθρώπων δὲν εἶναι μόνον στήν διάθεσιν αὐτῶν πού ὑπηρετοῦν τὸ καλὸν καί τήν ἀληθινὴ καί ὑγιᾶ πρόοδον. Εἶναι εὐκόλος καί στὰ χέρια ἐκείνων πού ὑπηρετοῦν τὸ ψεῦδος, τήν πονηρίαν καί τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου! "Ὅμως, ὁ ἀγωνιστὴς χριστιανὸς ἔχει καθήκον αὐτὰ τὰ μέσα νὰ τὰ χρησιμοποίησῃ γιά νὰ περάσῃ τὸ μήνυμα τὸ χριστιανικὸν στήν σύγχρονη κοινωνία. Στήν σύγχρονη ἑλληνικὴ κοινωνία, πού μαστιζέται ἀπὸ τὰ σάπια ὑποπροϊόντα ἀσυνειδήτων καί ἐξαχρηωμένων κονδυλοφόρων. Οἱ ὁποῖοι διαφθείρουν συνειδήσεις, γκρεμίζουν οἰκογένειες καί ἄλλους ὑγιεῖς θεσμούς, νεκρώνουν τὰ ὑγιᾶ καί ἀγνά αἰσθήματα στῆς ψυχῆς τῶν νέων μας καί δημιουργοῦν τήν πνιγηρὴν ἠθικὴν ἀτμόσφαιραν πού ἀναγκάζομαστέ νὰ ἀναπνέουμε καθημερινὰ ἀθελά μας, ἀκόμη καί μέσα στὰ σπίτια μας. Ἔτσι, προβάλλει ἐπιτακτικὸ τὸ καθήκον ὅλων μας νὰ ἀντιδράσουμε. Νὰ ἀντισταθοῦμε στὸν «κόσμο» πού κεῖται εἰς τὸ πονηρόν. Ἀπὸ τὸ πιὸ ἀπλό καί εὐκόλο, πού εἶναι μὲ μιὰ ἔστω σύντομη ἐπιστολὴ σὲ μιὰ ἐφημερίδα καθημερινὴ ἢ τοπικὴ ἢ σὲ ἓνα περιοδικὸ πανελληνίου ἐμβελείας ἢ περιφερειακῆς. Μέχρι τὰ πιὸ ἀπαιτητικὰ εἶδη τοῦ γραπτοῦ λόγου, γιά ὅσους ἔχουν τήν δυνατότητα. "Ὅπως εἶναι ἡ σύνταξις ἐνὸς ἄρθρου ἢ μιᾶς ἐπιφυλλίδος ἢ συγγραφῆς ἐνὸς λογοτεχνήματος μὲ τὴ μορφήν διηγήματος ἢ μυθιστορήματος ἢ ποιήματος κ.λ.π. "Ἀνθρώποι πού ζοῦν καί ὑπηρετοῦν τὸ σκοτάδι, ἀνιστόρητοι, ἀπαίδευτοι καί ἀγράμματοι ἔχουν τὸ θράσος νὰ γράφουν προχειρότατα βιβλία καί ἄρθρα καί φυλλάδια, γιά νὰ παρασύρουν ἀφελεῖς καί ἐπιπολαίους καί ἀδυνάτους στήν πίστι. Τὸ κάνουν μὲ πείσμα καί μαχητικότητα.

Καί ἐμεῖς πού ἔχουμε τήν Ἀλήθεια καί τὸ Φῶς τοῦ Χριστοῦ νὰ φοβούμεθα καί νὰ ἐνδοιάζουμε καί νὰ ὑποστέλλουμε τήν σημαία μας!

"Ὅπως ἰδιαίτερος οἱ ἐγγράμματοι, ἐπιστήμονες καί διανοούμενοί μας -ἔχουν καθήκον καί ὑποχρέωσιν νὰ δώσουν τὸ παρὸν στῆς πνευματικῆς μάχης καί συγκρούσεις πού γίνονται σχεδὸν καθημερινῶς μὲ διανοούμενους ἀθέους, ὑλιστὰς, μαρξιστὰς, ἀρχαιολάτρες καί γενικῶς ἀντικειμένους καί πολεμίους τῆς χριστιανικῆς Ἀληθείας. Νὰ ἀντιδράσουν σχολιάζοντας, ἀντικρούοντας μὲ ἄρθρα, μὲ ἐπιφυλλίδες, μὲ βιβλία, μὲ ἀναλύσεις καί ἀπαντήσεις στὸν περιοδικὸ καί καθημερινὸν τύπον, πανεθνικῆς ἢ περιφερειακῆς καί τοπικῆς ἐμβελείας, ἀνάλογα ὁ καθένας μὲ τῆς δυνατότητές του καί τῆς ἐπιστημονικῆς ἐξειδικεύσεως του.

Οἱ χριστιανοὶ διανοούμενοι ἔχουν χρέος νὰ ἐπισημαίνουν καί προβάλλουν τὸν κίνδυνον ἀπὸ ἀντιχριστιανικά, αἰρετικὰ καί αἰσχρὰ βιβλία, περιοδικὰ καί πάσης φύσεως ἔντυπα ἢ δημοσιευμένα ἄρθρα πού πολεμοῦν τήν χριστιανικὴν πίστιν καί διδασκαλίαν καί συντελοῦν στήν ἀποσύνθεσιν τοῦ κοινωνικοῦ ἰστοῦ τῆς Πατρίδος μας.

Ἐρχόμεστε τώρα σὲ ἓνα ἄλλο ἱεραποστολικὸν μέσον.

2ον. Ἡ διάδοσις τῆς Χριστιανικῆς Ἀληθείας.

Ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ἀξιοποίησιν τοῦ λόγου, γραπτοῦ ἢ προφορικοῦ, πού εἶπαμε προηγουμένως ἢ καί παράλληλα μὲ αὐτὸ τὸ μέσον, ἠμποροῦμε νὰ ὑπηρετήσουμε στήν διάδοσιν τῶν εὐαγγελικῶν ἀληθειῶν μὲ πολλοὺς ἄλλους τρόπους.

α) Μᾶς ἔκανε εὐχάριστος ἐκπληξί καί διδακτικὴν ἐντύπωσιν ὅταν ἓνα ζευγάρι ἀδελφῶν καί φίλων μᾶς ἐπισκέφθηκε σὲ μιὰ γιορτῆ. Δὲν ἔφεραν στήν ἐπίσκεψιν τούτῳ ἢ γλυκὰ ἢ ποτὰ. Εἶχαν ἓνα χριστιανικὸ βιβλίον! Πολλαπλὴ εἶναι ἡ ὠφέλεια ἀπὸ αὐτὴν τὴν εὐλογημένη συνήθεια, πού πρέπει νὰ γίνῃ κανόνας στῆς κοινωνικῆς σχέσεως.

Και οι πιο διάφοροι πνευματικῶς ἄνθρωποι, συγγενεῖς ἢ συνεργάται ἢ φίλοι μας θὰ δοκιμάσουν εὐχάριστα συναισθήματα ἀπὸ τέτοιες χειρονομίες. Θὰ τὶς χαρῶν. Ἄλλὰ καὶ θὰ ὠφεληθοῦν. Αὐτὸ τὸ διβλιαράκι μὲ τὸν λόγο τοῦ Χριστοῦ ποὺ προσφέρει στὸν συγγενῆ ἢ τὸν φίλο σου, ἤμπορεῖ νὰ ἀποδειχθῆ σωτήριο γιὰ ὅλη τὴν οἰκογένειάν του!

β) Ἕνας ἄλλος τρόπος διαδόσεως τοῦ χριστιανικοῦ μηνύματος εἶναι ἡ ἐγγραφή συνδρομητῶν εἰς τὰ χριστιανικὰ περιοδικὰ μας. Ἡ ἱερῆ αὐτὴ προσπάθεια ἤμπορεῖ νὰ γίνῃ εἴτε μεμονωμένα, ἀτομικὰ ἢ ὀργανωμένα μὲ τὴν συγκρότησιν συνεργειῶν.

Διὰ τὴν τελευταίαν αὐτὴν περίπτωσιν πρέπει νὰ μεριμνήσουν τὰ Σωματεῖα ἢ ἡ Ὁμοσπονδία. Εἶναι κάτι ποὺ εἶναι στίς προγραμματισμένες προοπτικὲς μας.

γ) Νὰ ἐπηρεάσουμε (ὄσοι ἔχουμε τὴν δυνατότητα λόγῳ συγγενείας ἢ φιλίας ἢ συνεργασίας κ.λ.π.) διευθυντὰς ἢ ὑπευθύνους νοσοκομείων, νοσηλευτηρίων, κλινικῶν, ἰατρείων ἰδιωτικῶν, ξενοδοχείων ἢ γραφείων ἑταιρειῶν, τραπεζῶν, ὀργανισμῶν ὥστε σὲ κατάλληλον χώρον νὰ τοποθετηθῆ ἡ Ἁγία Γραφή μὲ ἀπόδοσιν εἰς τὴν ὀμιλουμένην, ἢ διβλία καὶ περιοδικὰ χριστιανικά.

3ον. Τὸ Παράδειγμα καὶ ἡ Συνεπὴς Ζωὴ τοῦ Ἀγωνιστοῦ Χριστιανοῦ.

Οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ ἀνέκαθεν, ἀπὸ τοὺς Δώδεκα Ἀποστόλους, ποὺ ἄλλαξαν πνευματικῶς τὴν Οἰκουμένην καὶ διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἦσαν, εἶναι καὶ θὰ εἶναι, εἴτε τὸ θέλουν εἴτε δὲ τὸ θέλουν **«Πόλις ἐπάνω ὄρους κειμένη»**. Τὸ εἶπεν ὁ Κύριος!

Ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος ἀπευθυνόμενος σὲ μίαν ὀμιλίαν του πρὸς τοὺς συνεργάτες του καὶ ἐπικαλούμενος τὴν ἀνωτέρω ρῆσιν τοῦ Κυρίου, τοὺς ἔλεγεν:

«Οὕτω κατάδηλοι ἔσεσθε πᾶσιν, ὡσανεὶ πόλις ὑπὲρ κορυφῆς ὄρους κειμένη».

Τὸ θέμα τοῦτο ἔχει δύο ὄψεις. Τὴν ἀρνητικὴν καὶ τὴν θετικὴν.

Πρῶτον ἡ ἀρνητικὴ πλευρὰ.

Οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ, ὡς «κατάδηλοι» ὑπόκεινται στὰ βλήματα τῶν ἀνθρώπων. Ὅχι δὲ μόνον ὑπόκεινται εἰς τὰ βλήματα τῶν συνανθρώπων των. Ἀλλὰ ἀκόμη καὶ εἰς τὰ ἐρευνητικὰ βλήματα, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι ἐρευνοῦν νὰ ἰδοῦν τὴν ἀντιστοιχίαν ἢ τὴν ἀναντιστοιχίαν λόγων καὶ ἔργων! Καὶ ὅταν διαπιστώνουν ἔστω καὶ ἐκ πλάνης τὴν «ἀναντιστοιχίαν», τότε εἶναι ἔτοιμοι νὰ ρίξουν τὸ πικρὸν βέλος: *Ἄσε εἶναι ὑποκριτὴς!* Ὅταν εἶναι κανεὶς «δεδηλωμένος» μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ πρέπει νὰ εἶναι πολὺ προσεκτικὸς στὴν ζωὴ του, τὴν συμπεριφορὰ του, τὶς ἀντιδράσεις του καὶ ὅταν ἀκόμη προδήλως ἀδικῆται! Ἡ αὐτοσυγκράτησις, ἡ ψυχραμία, ἡ σύνεσις, ἡ ἀγάπη ἀναγκαῖες. Ἀδηφάγα βλήματα τὸν παρακολουθοῦν ἔτοιμα νὰ μὴ τοῦ συγχωρήσουν τίποτε!

Δεύτερον ἡ θετικὴ πλευρὰ. Δὲν ἀρκεῖ νὰ μὴ σκανδαλιζομε. Ὁ Κύριος παραγγέλλει: **«Οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσιν τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν οὐρανοῖς»** (Ματθ. 5, στ. 16).

Τὰ καλὰ ἔργα! Ποιὸς ἀγνοεῖ τὴ σημαίνει καλὰ ἔργα! Ποιὸς ἀμφιδάλλει ὅτι ἡ συμπαραστάσις ἢ πρόθυμη καὶ ἀνιδιοτελὴς βοήθεια σὲ ὅποιον ἔχει ἀνάγκη εἶναι καθήκον ἀγάπης γιὰ τὸν ἀληθινὸν χριστιανόν; Βοήθεια δὲν νοεῖται μόνον ἡ ὑλική. Ἀλλὰ καὶ ἡ ὑλική, στὸν βαθμὸν ποὺ ἐπιτρέπουν οἱ οικονομικὲς δυνατότητες. Εἰς τὰ «καλὰ ἔργα» ἀνήκει καὶ ἠθικὴ ἐνίσχυσις, ἡ ψυχολογικὴ τόνωσις, ἡ συμβολὴ στὴν προσπάθεια γιὰ ἀποκατάστασιν τῆς διαταραχθείσης εἰρήνης στὴν συζυγία, στὴν οἰκογένεια, στίς ἐργασιακὰς σχέσεις, στὴν κοινωνικὴ ἀποκατάστασιν ἀτυχήσαντος ἢ προσβληθέντος ἢ ἀδικηθέντος συνανθρώπου μας. Ἐργαζόμενος ἀνιδιοτελῶς αὐτὰ καὶ ἄλλα «καλὰ ἔργα» ὁ ἀγωνιστὴς χριστιανὸς θὰ ἔχῃ τὴν εὐκαιρίαν νὰ μεταδώσῃ ἔργω καὶ λόγῳ τὸ χριστιανικὸ μῆνυμα στὸ περιβάλλον του, στὴν σύγχρονη κοινωνία.

4ον. *Ἡ ἀξιοποίησις τῶν πνευματικῶν εὐκαιριῶν.*

Ἡ ἱστορία αὐτοῦ τοῦ Χριστιανικοῦ Ἔργου στὸ ὅποιοι ἐμεῖς ὅλοι ἐγαλουχήθημεν πνευματικῶς καὶ ἐξακολουθοῦμε νὰ τροφοδοτοῦμεθα ἀπὸ αὐτὸ καὶ μέσα εἰς αὐτό, εἶναι γεμάτη ἀπὸ παραδείγματα πολλῶν ἀνθρώπων ποὺ εὗρηκαν τὴν ἰδικήν του ὁ καθένας «Δαμασκόν» ἀπὸ τὴν ἀδελφικὴν καὶ μὲ ἀγάπην καὶ μὲ εὐγένειαν πρόσκλησιν ἑνὸς φλογεροῦ ἀδελφοῦ χριστιανοῦ. Προσκαλῶντας ἄλλους συγγενεῖς, φίλους, συναδέλφους, γνωστούς μας σὲ μιὰ ὁμίλια, σὲ μιὰ διάλεξι, σὲ ἕνα κήρυγμα, σὲ μιὰ ὑποδειγματικὴ θεία Λειτουργία, σὲ ἕνα Κύκλο συμμελέτης Ἁγ. Γραφῆς, σὲ μιὰ ἔκθεσι χριστιανικοῦ βιβλίου, σὲ μιὰ κατασκηνωτικὴ ἐπίσκεψι καὶ γενικὰ σὲ ὅποια ἄλλη πνευματικὴ εὐκαιρία γνωρίζουμε ὅτι ἔχει προγραμματισθῆ, προσφέρουμε μεγάλη ὑπηρεσία στὴν ὑπόθεσι τῆς ἐσωτερικῆς Ἱεραποστολῆς. Μὲ αὐτὸ τὸν τρόπον ἀξιοποιοῦνται οἱ πνευματικὲς εὐκαιρίες. Ἐξαπλώνεται τὸ χριστιανικὸ κίνημα. Οἱ λίγοι γίνονται πολλοί. Ἔτσι, οἱ πρῶτοι δώδεκα καὶ ἑβδομήντα μαθηταὶ τοῦ Κυρίου ἄλλαξαν τὴν ἀνθρωπότητα ὀλόκληρη. Ἀπὸ ὁμάδες - κράτη ἀγριανθρώπων ποὺ σὰν δίκαιο εἶχαν τὴν *Capitis Deminutio Maxima* (δηλαδὴ τὸ δικαίωμα τοῦ οἰουδήποτε κυρίου, ἐπὶ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, ὄχι μόνον τῶν δούλων ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν παιδιῶν του καὶ τῆς συζύγου του!) στὴν ἀκμὴ τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, μετέβαλαν τὸν τότε γνωστὸν κόσμον σὲ μιὰ κοινωνία πολιτισμένη, ποὺ πρωτογνώρισε τὴν ζεστασιὰ τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης! Ἔτσι εἶναι. Μικρὰ καλὴ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ. Μὲ ὀκτῶ περίπου νεαροὺς φοιτητὰς ἐξεκίνησεν ὁ μακαριστὸς πατὴρ Εὐσέβιος Ματθόπουλος, ὁ ἰδρυτὴς αὐτοῦ τοῦ Κινήματος σὲ ἡλικία μάλιστα ἐξήντα ἐτῶν τὸ 1909, καὶ τὸ ἔργον του σὲ λίγα χρόνια ἐξαπλώθηκε σὲ ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ Ἐξωτερικόν!

Γ. - ΠΩΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΓΩΝΙΖΕΤΑΙ Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ.

Εἶναι καιρὸς νὰ λεχθοῦν μερικὲς σκέψεις, σχετικὰ μὲ τὸ πῶς πρέπει νὰ γίνεταί αὐτὸς ὁ ἀγώνας. Μὲ τὸ «πῶς πρέπει» ἐννοεῖται ἡ ἐσωτερικὴ διάθεσις. Τί ἐλατήρια, τί ἐσωτερικὰ κίνητρα ἔχω συμμετέχοντας στὴν ἱεραποστολικὴ αὐτὴ προσπάθεια. Τί σκοπιμότητες ὑπηρετῶ, ὅταν προσφέρω τίς μικρὲς ἢ μεγαλύτερες ὑπηρεσίες μου στὴν ὅποιαδήποτε ἀποστολὴ μοῦ ἀνατίθεται. Ἀπαραίτητες προϋποθέσεις εἶναι οἱ ἑξῆς:

1ον. Τέλος καὶ σκοπὸς εἰς τὴν συλλογικὴν αὐτὴν προσπάθειάν μας εἶναι ἡ δόξα τοῦ Κυρίου μας. Ἡ πραγμάτωσις τοῦ ἁγίου θελήματός Του ποὺ εἶναι ἡ σωτηρία ὅλων. Καὶ ἡ δική μας καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Ἡ ἐπέκτασις καὶ ἐπικράτησις τῆς Βασιλείας Του. Τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν προβάλλουμε, βιώνουμε καὶ κηρύττουμε. Αὐτὸν ἔχουμε Ἀρχηγόν καὶ Σωτῆρα καὶ Εὐεργέτην καὶ Ὑποδειγμὰ μας. Ὁ ἑαυτὸς μας παραμερίζεται! Ἡ ἰδιοτέλεια, ἡ αὐτοπροβολή, ἡ ἐξυπηρέτησις οἰωνόητοτε ἀτομικῶν συμφερόντων (οἰκονομικῶν, κοινωνικῶν, ἐπαγγελματικῶν κ. ἄ.) εἶναι ξένα πράγματα καὶ ἀκυρώνουν τὴν εὐκρίνειαν καὶ τὴν ἀγνότητα τῶν ἐλατηρίων, ποὺ πρέπει νὰ μᾶς διακρίνει.

2ον. Ὅλες τίς σκέψεις, τίς ἐνέργειες καὶ πρωτοβουλίες μας πρέπει νὰ τίς διακρίνει ἡ ταπεινωσις καὶ ἡ ταπεινοφροσύνη. Ἡ ταπεινωσις τροφοδοτεῖ τὴν ὑπακοήν. Ἡ ταπεινοφροσύνη ἐμποδίζει καὶ καταστέλλει τὸ αἶσθημα τῆς ἀνταρκειᾶς καὶ ὑπεροχῆς. Ταπεινωσις καὶ ὑπακοή σημαίνει ὅτι θεωρῶ πῶς εἶμαι ἐπιστρατευμένος. Καὶ ἐκτελῶ τὰ καθήκοντα καὶ ἔργα ποὺ μοῦ ἀναθέτουν οἱ ὑπεύθυνοι (καὶ στὰ ὄρια ποὺ μοῦ διαγράφουν). Ὅχι ἐκεῖνα ποὺ ἐγὼ θεωρῶ ὅτι ἀξίζω νὰ κάνω. Ἡ ταπεινοφροσύνη μοῦ ἐξασφαλίζει τὴν σεμνότητα καὶ τὴν αὐτογνωσίαν, ποὺ μὲ ἐμπνέει στὴ συνεργασίαν μὲ τοὺς ἄλλους ἀδελφούς, τὴν ἰκανότητα τῶν ὁποίων εὐκολα ἀναγνωρίζω καὶ προσφέρομαι νὰ ἀξιοποιήσω, προ-

θύμως ύποτασσομένοις εἰς τὸ καλλίτερον καὶ ὑποδοτικώτερον, κατὰ τὴν κρίσιν τῶν ὑπευθύνων. Δὲν διεκδικῶ θέσεις ἢ ἀξιώματα, βάζοντας ὑποψηφιότητα καὶ ζητώντας ψήφους! Ἐπιστρατεύομαι, δὲν ψηφίζομαι ὅπως ὁ δήμαρχος ἢ ὁ βουλευτής. Μὲ γεμίξει ὅτι εἶμαι ἀπλὸς στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ!

3ον. Ἡ συμμετοχὴ εἰς τὴν ἱεραποστολικὴν προσπάθειαν ποῦ εἶμαστε στρατευμένοι πρέπει νὰ γίνεται μὲ πνεῦμα προθύμου προσφορᾶς καὶ θυσίας. Ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς Τουριντάνης συνήθιζε νὰ λέγῃ τὴν ἐπιγραμματικὴν αὐτὴν φράσιν:

Ὁ Χριστιανισμὸς μᾶς εἶναι γνήσιος ὅταν μᾶς *στοιχίζει!* Στοιχίζει σημαίνει ἀνιδιοτελὴ προσφορὰν κόπου, χρόνου, χρημάτων. Ναί. Καὶ χρημάτων! Γιατί, ἀγαπητοί μου, εἶναι ἐντροπὴ νὰ ἀκούῃ κανεὶς ὅτι ἡ τάδε Χριστιανικὴ Ἐνωσις ἢ τὸ τάδε Χριστιανικὸν Σωματεῖον δὲν ἔχει νὰ πληρώσῃ τά... ταχυδρομικὰ τέλη!!

Σᾶς διαβεδαῖω ὅτι ὁμιλῶ γιὰ ἓνα πολὺ σοβαρὸν θέμα. Εἶναι τόσο σοβαρὸν ὥστε οἱ Εὐαγγελισταὶ Μάρκος καὶ Λουκᾶς τὸ ἔχουν καταγράψει εἰς τὰ Εὐαγγέλια. Ἀκούστε:

«Καὶ καθίσας ὁ Ἰησοῦς κατέναντι τοῦ γαζοφυλάκειου ἐθεώρει πῶς ὁ ὄχλος βάλλει χαλκὸν εἰς τὸ γαζοφυλάκειον καὶ πολλοὶ πλούσιοι ἔβαλλον πολλὰ καὶ ἔλθοῦσα μία χήρα ἔβαλε λεπτὰ δύο, ὃ ἐστὶ κοδράντης. καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς εἶπεν αὐτοῖς, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ἡ χήρα ἢ πτωχὴ αὕτη πλεῖον πάντων ἔβαλε τῶν βαλλόντων εἰς τὸ γαζοφυλάκειον!» (Μάρκ. ιβ', 41, Λουκ. κα', 3). Ὁ Κύριος ἐκάθισε ἐπίτηδες καὶ παρατηροῦσε τὴν συμπεριφορὰν τῶν πιστῶν καὶ τὴν προθυμίαν ἢ ὄχι στίς προσφορὰς τῶν!

Λέγει ἓνας σχολιαστὴς *«Προοιμαζόμενος διὰ τοῦ Ἀμὴν ἐφίστᾷ τὴν προσοχὴν τῶν μαθητῶν, διὰ νὰ ἀκούσουν προσεκτικὰ καὶ νὰ ἐντυπωθῇ εἰς τὴν ψυχὴν τῶν τὸ δίδαγμα, τὸ ἐκ τοῦ ἐπεισοδίου τούτου»* Καὶ ποῖο εἶναι τὸ δίδαγμα;

«Ὁ Κύριος μᾶς παρατηρεῖ καὶ τώρα.

Βλέπει ἐὰν αἱ ὑπὲρ τοῦ ἔργου του ἢ αἱ πρὸς ἀγαθοεργοὺς σκοποὺς εἰσφοραὶ μᾶς γίνονται γεναιόδωρα ἐν σχέσει πρὸς ὅσα ἔχουμε ἢ εἶναι πενιχρὲς καὶ φειδωλές. Ὁ ὀφθαλμὸς του προχωρεῖ θαυτέρον ἐπι. Παρατηρεῖ ἐὰν δίνουμε μὲ ἰλαρότητα ἢ μήπως ἐκ λύπης ἢ ἀνάγκης. Βλέπει ἐν τῷ κρυπτῷ καὶ θὰ ἀνταμείψῃ ἐν τῶν φανερῶ». Φυσικὰ καὶ ἐκεῖ εἰς τὸν Οὐρανὸν ἀλλὰ καὶ ἐδῶ εἰς τὴν γῆν.

Μέτρον τῆς προσφορᾶς εἶναι ἡ προαίρεσις καὶ ἐν σχέσει πρὸς ὅσα ἔχουμε!

Πρέπει νὰ μᾶς στοιχίζει πραγματικὰ ἡ συμμετοχὴ μᾶς εἰς τὸ ἔργον αὐτό. Θὰ χρειασθῇ νὰ παραμερίσουμε ἰδικές μᾶς ἀνέσεις, εὐχαριστήσεις, εὐκολίες, μικροχαρὲς καὶ ἀναπαύσεις διὰ νὰ προσφέρουμε τίς ὑπηρεσίας μᾶς ἐκεῖ ὅπου μᾶς καλεῖ τὸ καθήκον.

4ον. Τὴν συμμετοχὴν μᾶς εἰς τὸ ἔργο τῆς ἱεραποστολῆς πρέπει νὰ τὴν κάνουμε μὲ ὑπομονήν, ὅπως μᾶς ὑπενημιζῇ καὶ τὸ σύνθημα τῆς χρονιᾶς αὐτῆς.

«Δι' ὑπομονῆς τρέχωμεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα...». Μὲ ὑπομονήν ἀλλὰ καὶ ἐπιμονήν, χωρὶς νὰ ἐπηρεαζώμεθα δυσμενῶς, ὅταν δὲν βλέπουμε ἄμεσα καὶ ἐντυπωσιακὰ ἀποτελέσματα. Νὰ μὴ λησμονοῦμε αὐτὸ ποῦ λέγει ὁ Ἀπ. Παῦλος:

«Ὁ τοῦ θέλοντος οὐδὲ τοῦ τρέχοντος ἀλλὰ τοῦ ἐλεοῦντος Θεοῦ» (Ρωμ. θ', 16). Καὶ τὸ ἔγραψε αὐτὸ ἐκ προσωπικῆς πείρας ποῦ ἔλαβε στὴν Κόρινθον. Ἐβλεπε ὅτι τὸ ἔδαφος τὸ πνευματικὸν ἦτο πετρώδες, ἀφοῦ ἐργαζόμενος τόσοις μῆνες, δὲν ἔβλεπε καρπὸν. Ἐτοιμαζόνταν νὰ σηκωθῇ νὰ φύγῃ. Νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἄγονον Κόρινθον.

Ὅμως ὁ Κύριος δι' ὀράματος ἐν νυκτὶ εἶπε τῷ Παύλῳ: *«Μὴ φοβοῦ. Αἰεὶ καὶ μὴ σωπῆσης... διότι λαὸς ἐστὶ μοι πολὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ»!* (Πράξ. ιη', 11).

Δὲν ἀρκεῖ νὰ κατέχουμε τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ προσπαθοῦμε νὰ τὴ μεταδώσουμε καὶ στοὺς ἄλλους. Νὰ καλέσουμε καὶ ἄλλους νὰ ἔλθουν κοντὰ εἰς τὸν Χριστόν. Χρειάζεται ἐπιπροσθέτως αὐτὸ τὸ ἔργο νὰ

τὸ κάνουμε «ἐν ὑπομονῇ». Κατέχουν λέγει τὸν λόγον καὶ «καρποφοροῦσιν ἐν ὑπομονῇ». Δηλαδή, δεικνύοντες ὑπομονὴν καὶ καρτερίαν εἰς τὰ ἐμπόδια, τὶς ἀντιξοότητες, τὴν ἀπροθυμίαν ποὺ συναντοῦν. Δὲν ἀπογοητεύονται ἀλλὰ συνεχίζουν ἐπιμένοντες, ἀναθέτοντες τὴν ἔκβασιν στὸν Χριστόν!

5ον. Εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως «Ἄγων» ἐξυπονοεῖται, ὅτι εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀγωνιστοῦ ἐμπεριέχεται ἡ ἀγωνιστικὴ διάθεσις. Ὁ ἐνθουσιασμός ποὺ τὸν ἐμπνέει καὶ σὰν ἄλλη καύσιμη ὕλη κινεῖ τὶς δυνάμεις του καὶ τροφοδοτεῖ τὴν ἐνεργητικότητά του.

Ἰδιαίτερος, εἰς τοὺς πνευματικοὺς ἀγῶνες εἶναι ἀπαραίτητη προϋπόθεσις διὰ τὸν ἀγωνιστὴν ἡ ψυχικὴ αὐτὴ διάθεσις καὶ εὐφορία καὶ ὀρμή, ποὺ ὁ Ἄπ. Παῦλος χρωματίζει μὲ τὶς ὑπέροχες φράσεις του: «*Τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροί, τῷ πνεύματι ζέοντες τῷ Κυρίῳ δουλεύοντες*». (Ρωμ. ιβ', 11). Καὶ ὁ Θεοδώρητος σχολιάζει: «*Ἀκραιφνῆ δεικνύοντες τὴν περὶ τὰ καλὰ προθυμίαν καὶ τὸν ὀκνον (τὴν ὀκνηρία) παντελῶς ἀπελευνόντες... Ζέειν ἡμᾶς κελεύει τῷ πνεύματι, καὶ θερμὸν ἔχειν τὸν πόθον περὶ τὰ θεῖα*».

Εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ πρέπει ὁ ἐργάτης νὰ δώσῃ τὴν καρδιά του. Νὰ ἀγωνισθῇ μὲ ζήλον!

6ον. Θὰ τελειώσω μὲ τελευταίαν προϋπόθεσιν στὴν σειρὰν, αὐτὴν ποὺ εἶναι ἡ πρώτη ἀξιολογικά. Τὴν βαθύτατη πίστιν εἰς τὸν Κύριόν μας. Τὴν ἀσάλευτη πίστιν μας μὲ τὴν ἱερότητα τοῦ ἔργου καὶ τῆς προσπα-

θείας μας. Καὶ τὴν πεποίθησιν ὅτι δίπλα μας εἶναι πάντοτε ὁ Χριστός μας. Αὐτὴ ἡ βαθειὰ συναίσθησις ὅτι τὸ Ἔργον εἶναι δικό Του! Ἀκόμη ἡ σκέψις ὅτι ὁ Κύριος: «*Θὰ εἶναι μαζί μας πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος*», ὅπως ὑπεσχέθη, μᾶς δίνει τὸ δικαίωμα ἀλλὰ μᾶς ἐπιβάλλει καὶ τὸ καθήκον νὰ μὴ ὑποτιμοῦμε τὶς δυνάμεις μας, ἀφοῦ ἔχουμε σύμμαχον τὸν Κύριον.

Νὰ μὴ φοβούμεθα, νὰ μὴν ὑπολογίζουμε ὡς ἀξίους καὶ ἰκανοὺς ἀντιπάλους μας τὸν «ἄρχοντα τοῦ κόσμου τούτου» καὶ τὰ ὄργανά του, ὅποιοιδήποτε τίτλον καὶ ἂν φέρουν καὶ οἰεσδήποτε γήινες δυνάμεις καὶ ἂν ἔχουν συμμάχους. Νὰ ἔχουμε ἐδραίαν τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ νίκη ἡ νικῆσασα τὸν κόσμον, δὲν εἶναι ἄλλη παρὰ μόνον μία:

«**Ἡ πίστις ἡμῶν**»! Καὶ μὲ αὐτὴν τὴν ἐδραίαν πεποίθησιν νὰ ἀρχίζουμε καὶ νὰ τελειώνουμε πάντοτε κάθε ἔργο καὶ κάθε προσπάθειά μας μὲ τὴν προσευχὴν εἰς τὸν Παντοδύναμον Κύριον. Μὲ τὴν δύναμιν τῆς προσευχῆς καὶ τὴν πανοσθενὴ χάριν τῶν μυστηρίων Του θὰ ἐπιτυγχάνουμε πάντα εἰς τὴν ἀποστολήν μας, κατὰ τὴν ἀψευδῆ διαβεβαίωσιν τοῦ μεγάλου μας Ἀποστόλου:

«*Πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντι με Χριστῷ*»! (Φιλιπ. δ', 13).

ΦΙΛΟΛΑΟΣ ΔΗΜ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
Δρ. Ν. Δικηγόρος

Ἡ ἐγγραφὴ νέων συνδρομητῶν εἰς τὰς «Ἀκτῖνας» εἶναι ἓνα πνευματικὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἡμποροῦμε νὰ ἐπιτελέσωμε ὅλοι, μὲ μικρὰν προσπάθειαν.

Ο ΧΩΡΟΧΡΟΝΟΣ ΣΤΗ ΒΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΗΘΙΚΗ

*Εύρεία περίληψη, σε ελεύθερη απόδοση, όμιλίας του 'Ακαδημαϊκού
και Καθηγητή της Βιοφυσικής του Πανεπιστημίου Johns Hopkins της
Βαλτιμόρης των Η.Π.Α., Δρα Εύαγγελου Μουδριανάκη, στη Χριστιανική
Ένωση 'Επιστημόνων, την 19η Μαρτίου 2005.*

Στά φαινόμενα της ζωής, ή Φύση χρησιμοποιεί: *τη μάζα, την ενέργεια και τον χωρόχρονο*. Η χρησιμοποιούμενη στις διαδικασίες της ζωής μάζα μεταλλάσσεται, επανασημασιάζεται και αναδιαμορφώνεται μέσω των αντιδράσεων τις οποίες παράγουν τα διάφορα συστήματα, που οικοδομούν τη ζωή (τα μικρά και μεγάλα χημικά μόρια των συστημάτων της ζωής). Η ενέργεια χρησιμοποιείται στο να προσφέρει δύναμη κίνησης γι' αυτές τις μεταλλαγές και ο χωρόχρονος είναι το μέρος μέσα στο οποίο όλο το σχέδιο (μοντέλο) της «αναδιαμορφώσεως» της μάζας αναδύεται και εξαφανίζεται.

Ο καθοριστικός ρόλος των παραμέτρων του χωρόχρονου συνήθως αγνοείται από τους περισσότερους βιολόγους.

Πολλοί, συνεχίζουν να πιστεύουν πώς, οι πληροφορίες των γονιδίων μας, επενεργούν απ' ευθείας σε όλες τις βιολογικές διαδικασίες, αλλά αυτό δεν είναι αληθές. *Δεν υπάρχουν τα πάντα μέσα στα γονιδιακά μας*, διότι είναι και τα στοιχεία του χρόνου και του χώρου, που παίζουν ρόλο σημαντικό.

Το γονιδίωμα (το σύνολο των γονιδίων ενός οργανισμού), εξελίσσεται και «εκπαιδεύεται» στον χωρόχρονο. Όλοι οι πολυκύτταροι οργανισμοί, ξεκινούν από ένα κύτταρο, το ωάριο, το οποίο, μετά τη γονιμοποίησή του, μάς δίνει το ζυγωτό το οποίο στη συνέχεια διχοτομείται σε δύο κύτταρα. Προτού όμως συμβεί αυτό, όλο το σύστημα

βρίσκεται σε απόλυτη συμμετρία και διαθέτει τον μέγιστο βαθμό ελευθερίας, π.χ. δυναμική εξέλιξος μέσω μιας πολυπλοκότητας διαδικασιών. Αλλά, εδώ υπάρχει μία έσωτερική, μη εμφανής, ασυμμετρία στο όλο σύστημα. Το «νότιο» τμήμα της σφαίρας του ζυγωτού είναι πλουσιότερο σε μάζα πυρήνος και αυτή η έσωτερική ασυμμετρία έχει ως επακόλουθο ασυμμετρικές δράσεις κατά τα επόμενα διχοτομικά στάδια των κυττάρων. Έτσι, τα προκύπτοντα κύτταρα, σὺν τῷ χρόνῳ, δὲν παρουσιάζουν τις ίδιες διαστάσεις και το ίδιο σχήμα και δὲν περιέχουν ἴση ποσότητα μάζας. Έτσι, αυτά έχουν διαφορετική δυναμική (τάση) ανάπτυξης ή εξέλιξης, δηλαδή διαφοροποίησης.

Στην όλη εξελικτική κυτταρική διαδικασία, διαπιστώνεται μία διαφορετική επενέργεια, κυττάρου πρὸς γειτονικό κύτταρο, με το οποίο βρίσκεται σε έπαφή και δημιουργούνται ειδικές παράπλευρες ανταλλαγές τώνμαζών, μεταξύ των έν έπαφή κυττάρων, έτσι ώστε να παρατηρούνται νέες ειδικές κυτταρικές σχέσεις στην όλη διαδικασία. Όλη αυτή η διαδικασία, είναι συνάρτηση του χρόνου. Παρ' όλο ότι, υπάρχει μία σταθερότητα του γονιδιώματος, οι ιδιότητες που εκφράζονται από κάθε κύτταρο, αλλάζουν, σε συνάρτηση με τον χρόνο και με την επίδραση του μικροπεριβάλλοντος. Η κατάληξη είναι, να παρουσιάζονται διαφορετικοί φαινότυποι (με

ιδιότητες που δεν κληρονομούνται). Οι φαινότυποι αυτοί, είναι προϊόντα της χρονο-βιολογίας και της τοπο-βιολογίας και δεν είναι προϊόντα της γονιδιακής δράσης.

Τα κύτταρα πολλαπλασιάζονται και γίνονται από μονοδύναμα, πολυδύναμα και τελικά φθάνουν σε φάση περιορισμένης δυναμικής δράσης για περαιτέρω αλλαγή του «χαρακτήρα». Έτσι, έχουμε φθάσει πλέον στο στάδιο της διαφοροποίησης και εξειδίκευσης. Καθένας μας, ξεκινά από ένα κύτταρο με μάζα λιγότερη από ένα χιλιόστο του γραμμαρίου. Ως ενήλικες πλέον, μπορεί να ζυγίζουμε 70 κιλά, τα όποια συνιστούν τα καλώς οργανωμένα σωματικά όργανά μας, όπως π.χ. ιστοί διάφοροι και κύτταρα και όχι βέβαια 70 κιλά ενός μόνον ιστού π.χ. ήπατος. Όλο αυτό, είναι το προϊόν της χρονο- και τοπο-βιολογίας και όχι της γονιδιακής δράσης.

Το κρίσιμο σημείο, που αρχίζει η κυτταρική έπιπλαση - διαφοροποίηση είναι, συνάφηση του κάθε ζωϊκού ή φυτικού είδους.

Και τώρα τίθεται ένα ερώτημα: Μπορεί κανείς να γυρίσει πίσω τη διαδικασία της κυτταρικής διαφοροποίησης; Πιστεύω πως ναι. Μελετώντας όλους τους παράγοντες που εμπλέκονται στη διαδικασία αυτή, μπορούμε να επανέλθουμε στο αρχικό στάδιο διαφοροποίησης των κυττάρων. Αυτό μελετάται τελευταία και σε μερικά χρόνια, ίσως θα έχουμε θετικά αποτελέσματα.

Έχω τη γνώμη ότι είναι εφικτό, λαμβάνοντας ένα οποιοδήποτε κύτταρο π.χ.

από το δέρμα ή από το ήπαρ ή από οποιοδήποτε άλλον ιστόν του σώματος, έφ' όσον έχουμε αποκτήσει τις απαραίτητες γνώσεις των μοριακών σταδίων που οδηγούν στην εξειδίκευση δημιουργίας των διαφόρων ιστών, να γυρίσουμε πίσω το ρολόι της διαφοροποίησης των κυττάρων και να αποκτήσουμε έτσι, εκ νέου, ένα κύτταρο που να το οδηγούμε να έπιπλαση - διαφοροποιηθεί σε ένα π.χ. νευρικό κύτταρο ή σε ένα μυϊκό κ.λ.π. Αυτό το αποτέλεσμα, μπορεί να έπιτευχθεί, όχι στο άπώτερο μέλλον αλλά, σε λογικό χρόνο. Είμαι σίγουρος γι' αυτό.

Αντί, λοιπόν, οι έρευνες σήμερα, να κατατρίβονται στην έξεύρεση θεραπείας ασθενειών του ανθρώπου, με τη χρησιμοποίηση κυττάρων προερχομένων από έμβρυα, ζήτημα ήθικώς μη αποδεκτό, από πολλούς επιστήμονες, καθώς και από κοινωνικούς, θρησκευτικούς και άλλους φορείς, θα μπορούσε η έρευνα να διοχετεύσει όλες τις δυνατότητες που διαθέτει, προς την κατεύθυνση έπιλάσεως του προβλήματος της κυτταρικής διαφοροποίησης. Αυτό θα είναι το αποτέλεσμα μιάς σοφής και γενναίας δουλειάς.

Για την έπεξεργασία της εύρείας αυτής περίληψης:

X. ΓΙΑΜΒΡΙΑΣ

*Όμότιμος Καθηγητής
Γεωπονικού Παν/μίου Αθηνών*

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ

ΡΩΜΗ

Σήμερα θα δώσω την στίλη μου σὲ ταξιδιωτικές σκέψεις. Εἶναι κι' αὐτὲς μέρος τῆς ἐπικαιρότητας. Ἄφορμῆ, ἕνα πρόσφατο ταξίδι μου στὴν Ρώμη.

Τὸ ταξίδι ἀρχίζει μὲ τὴν «Αἰτίαν Αἰρ-λάινς». Ἐὰν ὑπῆρχε ἕνα ἑλληνικὸ ὄνομα γι' αὐτὴ τὴν ἑλληνικὴ ἔταιρεία, θὰ ἦταν πολὺ καλύτερα. Εἶναι ὅμως τὸ ἑλληνικὸ ὄνομα ποὺ μᾶς λείπει, ἢ ἡ μανία τοῦ διεθνισμοῦ ποὺ μᾶς ἔχει κυριέψει; Θὰ μοῦ πῆτε ὅτι μιὰ ἀεροπορικὴ ἔταιρεία εἶναι διεθνὴς καὶ πρέπει νὰ ἔχη καὶ ἕνα διεθνὲς ὄνομα. Σύμφωνοι. Ἀλλὰ ἡ ἑλληνικὴ ἀεροπορικὴ ἔταιρεία μπορεῖ νὰ ἔχη δίπλα στοῦ ἀγγλικὸ διεθνὲς καὶ ἕνα ἑλληνικὸ, γιὰ τὴν πληθώρα τῶν Ἑλλήνων πελατῶν της. Ὅπως εἶχε καὶ ἡ «Ὀλυμπιακὴ» τοῦ Ὁνάση, ποὺ ἦταν πραγματικὰ ἕνας διεθνὴς Ἑλληνας, ἀλλὰ δὲν περιφρονοῦσε τὴν ἑλληνικὴ του γλῶσσα.

Καθὼς διασχίζουμε τοὺς αἰθέρες, σὲ ὕψος τριάντα χιλιάδων ποδῶν, σκέπτομαι τὴν τόλμη τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἐμπιστεύεται τὴν ζωὴ του σὲ μιὰ μηχανή, ποὺ εἶναι πιθανὸν νὰ πάθῃ βλάβη ὅποιαδήποτε στιγμή. Καὶ ὄχι ἀπλῶς νὰ σὲ ἀφήσῃ «στὰ κρῦα τοῦ λουτροῦ», ἀλλὰ νὰ σὲ μεταφέρῃ ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ ἀπὸ τὴν ζωὴ στὸν θάνατο. Καὶ νὰ βρεθῆς στὴν πύλη τοῦ Παραδείσου «χωρὶς ἀποσκευές». Χωρὶς κἂν νὰ προφθάσῃς νὰ πῆς ἕνα «Κύριε ἐλέησον» (ἂν τὸ ξέρῃς). Ἐὰν σοῦ συμβῆ κάτι τέτοιο, στὰ δευτερόλεπτα ποὺ μεσολαβοῦν ἐπικαλεῖσαι τὸν Θεὸ μὲ ὅλη τὴν δύναμι τῆς ψυχῆς σου, ἀκόμα κι ἂν εἶσαι δεδηλωμένος ἄθεος. Καὶ ξεχνᾷς ὅλα τὰ κηρύγματα ἄθεϊας ποὺ εἶχες κάνει

σὲ ὅλη σου τὴν ζωὴ, ἀπὸ τὴν σιγουριὰ τῆς πολυθρόνας σου.

Μοῦ ἔρχεται ἡ φαινὴ ἰδέα νὰ διατυπώσω τὸ ἐρώτημα: «Ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ πέσῃ τὸ ἀεροπλάνο, θὰ προτιμούσατε νὰ πέσετε στὴν θάλασσα ἢ ἀνάμεσα στὰ βουνά»; Καὶ μέσα στις διαμαρτυρίες τῶν παρακαθημένων μου γιὰ τὸ «ἄνοστο ἀστεῖο», ἀκούγεται ἤρεμη καὶ σοβαρὴ ἡ φωνὴ τῆς ἐξ ἐυνύμων μου κυρίας: «Θὰ προτιμοῦσα νὰ πέσω στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ Θεοῦ».

Κάθε ταξίδι ἔχει ἐνδιαφέρον. Ἀλλὰ τὸ ταξίδι γιὰ τὴν Ρώμη εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ ἐνδιαφέροντα. Γιὰ τὸν σύγχρονο ἄνθρωπο, ἡ Ἰταλία εἶναι ἡ χώρα τῆς κομψότητας. Τὰ ἰταλικά ρούχα καὶ παπούτσια (ιδίως αὐτά), φημίζονται διεθνῶς. Ἀλλὰ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ρώμης, γιὰ ὅσους δὲν μένουν στὴν ἐπιφάνεια, εἶναι ἄλλο. Καὶ ἀνάγεται στὴν σφαῖρα τοῦ πνεύματος. Ἀπὸ τὴν μιὰ μεριὰ ἡ ἱστορία της. Χάρης στὴν πειθαρχία της, ἡ ἀρχαία Ρώμη κατέκτησε τὸν ἕως τότε πολιτισμένο κόσμον (κατὰ τὸ πλεῖστον ἑλληνικὸ ποὺ εἶχε χάσει τὶς ἀρετὲς του), καθὼς καὶ τοὺς πρὸς βορρᾶν γείτονές της, ποὺ δὲν εἶχαν ἀκόμη ἀξιόλογο πολιτισμό. Κατόπιν, ἀντεστράφησαν οἱ ὅροι. Ἡ ἠττημένη Ἑλλάδα, χάρις στὸν πολιτισμὸ της, ξαναπῆρε τὰ σκῆπτρα ἀπὸ τὴν νικητρία Ρώμη, ποὺ ἡ τρυφηλὴ ζωὴ της τὴν ἔκανε νὰ χάσῃ τὴν δύναμίν της. Καὶ δημιουργήθηκε ἡ χιλιόχρονη Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία, ποὺ καὶ αὐτὴ, μὲ τὴν σειρὰ της, περιέπεσε σὲ παρακμὴ καὶ ἀλώθηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Οὕτως ἢ ἄλλως, οἱ κοσμοκρατορίες δὲν διατηροῦνται

αιωνίως. Ὁ νοῶν νοήτω.

Ἄλλα τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ρώμης δὲν περιορίζεται στὴν ἱστορία της. Ἐδημιούργησε λαμπρὴ παράδοσι, τόσο στὰ Γράμματα ὅσο καὶ στὶς Τέχνες. Μεγάλοι φιλόσοφοι, ρήτορες καὶ ποιητὰ ἄφησαν σπουδαῖα κείμενα. Παράλληλα, μεγάλοι ἀρχιτέκτονες, ζωγράφοι καὶ γλύπτες ἔχτισαν μεγαλόπρεπα παλάτια καὶ τὰ ἐστόλισαν μὲ καταπληκτικὰ ἀγάλματα καὶ πίνακες. Ἡ Ρώμη εἶναι ἴσως ἡ πιὸ στολισμένη πόλις τοῦ κόσμου.

Ἀπὸ τὴν βεράντα τοῦ σπιτιοῦ ποῦ μένω, βλέπω τὸν τρουῖλλο τοῦ Ἀγίου Πέτρου. Εἶναι ὁ μεγαλύτερος ναὸς τῆς χριστιανωσύνης. Ἀποφασίζω νὰ ἀρχίσω τὶς ἐπισκέψεις μου ἀπὸ αὐτόν. Ἀπὸ Θεοῦ ἄρχεσθαι. Ὁ ναὸς αὐτὸς ἐντυπωσιάζει τὸν ἐπισκέπτη. Εἶναι ἕνα πελώριο χριστιανικὸ μνημεῖο, ποῦ σὲ κάθε βῆμα πρέπει νὰ σταθῆς γιὰ νὰ θαυμάσης καταπληκτικὰ ἀγάλματα καὶ τοιχογραφίες μεγάλων καλλιτεχνῶν. Ἡ προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου νὰ στολίσῃ τὸν ναὸ τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ τὸν ἀναδείξῃ ἀντάξιο τῆς θείας μεγαλωσύνης. Σὲ ἀπογοπεύει ὅμως ἡ συμπεριφορὰ τῶν ἐπισκεπτῶν. Οὔτε ἴχνος σεβασμοῦ πρὸς τὸν κῶρο. Πηγαίνουν καὶ ἔρχονται, συζητοῦν, φωτογραφίζονται (μέσα στὸν ναὸ), χωρὶς νὰ αἰσθάνονται ὅτι βρίσκονται σὲ κῶρο ἱερό. Ἴσως ἡ εὐθύνη νὰ μὴν εἶναι μόνο δική τους.

Ἡ Ρώμη εἶναι καταπράσινη. Πελώρια πάρκα καὶ πανύψηλες δεντροστοιχίες τὴν στολίζουν καὶ σοῦ δίνουν τὴν ἐντύπωσι ὅτι εἶσαι στὴν ἐξοχή. Ἀκόμα καὶ μιὰ δασικὴ ἔκτασις, ποῦ τὴν ἀγόρασε ὁ Δήμαρχος πρὶν ἀπὸ 35 χρόνια, γιὰ νὰ μὴν κτισθῆ. Ἀναπολῶ μὲ θλίψι τὸν ἐλαιῶνα τῆς Ἀττικῆς ποῦ ἐξαφανίσθηκε καὶ δὲν ἔμεινε οὔτε μία ρίζα ἐληνῆς γιὰ δεῖγμα. Καὶ εἶχε ἀνάγκη τόσο πολὺ τὸ αἰχμηρὸ ἀττικὸ τοπίο ἀπὸ ἕνα τέτοιο στολίδι, ἕνα πνεύμονα γιὰ τὴν πυκνοκατοικημένη περιοχὴ Ἀθηνῶν, Πειραιῶς

καὶ Περικῶρων. Ἄλλα ἐδῶ εἶναι Ἑλλάδα, δὲν εἶναι Ρώμη, θὰ μοῦ πῆτε. Καὶ -τὶ κρίμα- θὰ ἔχετε δίκιο.

Ὁ κῶρος τῆς στήλης μου εἶναι περιορισμένος. Θὰ σταθῶ λοιπὸν μόνο σὲ δύο ἀκόμη μνημεῖα, ποῦ ἔχουν ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον. Τὸ Κολοσαῖο καὶ τὶς Κατακόμβες. Τὸ πρῶτο, εἶναι πραγματικὰ ἕνα κολοσιαῖο δημιούργημα. Γίνονταν σ' αὐτὸ λαϊκὲς γιορτὲς γιὰ νὰ διασκεδάσῃ ὁ ρωμαϊκὸς λαός: Μονομαχίες μὲ σπουδαίους μονομάχους καὶ ἐκτέλεσις τῶν χριστιανῶν, ποῦ ρίχνονταν τροφὴ στὰ πεινασμένα θηρία. Ἦταν κι αὐτὸ ἐνδιαφέρον θέαμα, γιὰ τὸν λαὸ τῆς ἀρχαίας Ρώμης. Ἔτσι, τὸ Κολοσαῖο ἦταν ἕνας τόπος ποτισμένος μὲ τὸ αἷμα χριστιανῶν μαρτύρων, ποῦ θυσιάστηκαν γιὰ τὴν πίστι τοῦ Χριστοῦ. Μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς σου, βλέπεις ὅλο αὐτὸ τὸ σκηνικὸ τοῦ μεγαλείου καὶ τοῦ πόνου. Καὶ αἰσθάνεσαι τὴν ἀνάγκη νὰ γονατίσῃς καὶ νὰ ἀσπασθῆς τὰ αἱματοβαμμένα ἐκεῖνα κώματα.

Τὸ δεύτερο μνημεῖο εἶναι οἱ Κατακόμβες. Ὑπόγειοι λαβύρινθοι, στοὺς ὁποίους οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ ἔκαναν τοὺς τάφους τους. Καὶ ὄχι μόνον οἱ πρῶτοι. Ἐπὶ τρεῖς ὀλόκληρους αἰῶνες. Εἶναι περίεργο. Στὴ Ρωμαϊκὴ ἐποχὴ ὅλες οἱ θρησκείες εἶχαν δικαίωμα, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Χριστιανισμό. Ἴσως γιὰ τὸ εἶδωλα δὲν ἀποτελοῦσαν κίνδυνο γιὰ τὴν βασιλεία τοῦ ἐωσφόρου. Μέσα στὶς κατακόμβες λοιπὸν, οἱ χριστιανοὶ τελοῦσαν καὶ τὶς θεῖες λειτουργίες τους, ἀνενόχλητοι ἀπὸ τοὺς διώκτες τους. Ἔως ὅτου, ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἐκήρυξε τὴν ἀνεξιθρησκεία καὶ ἔδωσε στοὺς χριστιανούς τὸ δικαίωμα νὰ λατρεύουν καὶ ἐκεῖνοι ἐλεύθερα τὴν θρησκεία τους, ποῦ ἔγινε ἡ ἐπίσημη θρησκεία τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ὀλόκληρου τοῦ πολιτισμένου κόσμου.

ΠΑΝΟΡΜΙΤΗΣ

ΣΧΟΛΙΑ

ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΝΩΜΕΝΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Στην μακρά πορεία (από το έτος 1950 με την ίδρυση της κοινοπραξίας "Ανθρακος και Χάλυθος) προς την ενοποίηση των χωρών της Ευρώπης άνηκει και η όλη διαδικασία για την κατάρτιση και την ψήφιση του συντάγματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία την ημέρα κατά την οποία συντάσσονται οι γραμμές αυτές, είναι σε εξέλιξη.

Έκ των χωρών μελών αυτής για την έγκριση του άλλες εξέλεξαν την ψήφισή του από τα έθνηκα κοινοβούλια, ενώ η Γαλλία και η Ολλανδία επέλεξαν την προσφυγή στην λαϊκή έτυμγορία. Ποικίλα σχόλια έχουν διατυπωθεί για το ύπαρχον προς έγκριση σχέδιον αυτού. Μεταξύ αυτών εκείνο το όποιο πρέπει να σχολιασθεί είναι η ευρεία αναφορά στο κείμενο αυτό σε οικονομικούς όρους, πράγμα μη σύνηθες σε παρόμοια βασικά νομοθετήματα, ενώ, όπως είναι γνωστόν, άπουσιάζουν αναφορές σε πολιτισμικές αξίες, οι όποιες άποτελούν και την βασική πνευματική κληρονομία των χωρών αυτής. Το πράγμα έχει μίαν έρμηνεία άφ' ένος εκ του γεγονότος ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση εξέλιχθηκε από προηγούμενους οικονομικούς οργανισμούς (Κ. Χ. Α. - Ε. Ο. Κ.) και άφ' έτέρου από την άπουσία πνευματικού όράματος από τις πολιτικές αυτών ήγεσίες τις ημέρες μας.

Βεβαίως η πνευματική αναγέννηση δέν είναι συνήθως άποτέλεσμα κρατικών ενεργειών αλλά προκύπτει από πρωτοβουλίες ιδιωτικής φύσεως, τις όποιες έμπνευσμένοι άνθρωποι πραγματοποιούν κατά καιρούς στην ιστορική ζωή της ανθρωπότητας.

ΑΤΟΜΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

Στο προηγούμενο τεύχος των «Ακτίων» έξ άφορμής της έξηκοστής έπετείου της λήξεως του (9 Μαΐου 1945) έγινε λόγος για τα γεγονότα που συνδέονται με τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο στον Ευρωπαϊκό κυρίως

χώρο. Όμως ο πόλεμος αυτός συνεχίστηκε για τέσσαρες ακόμη μήνες στην Άπω Άνατολή με έναν σκληροτράχηλο αντίπαλο, την Άαπωνία, σε ένα έκτεταμένο θαλάσσιο χώρο με εκατοντάδες μεγάλα και μικρά νησιά, η ανακατάληψη των όποίων έστοίχισε στους συμμάχους τεράστιες ανθρώπινες άπώλειες.

Το τέλος αυτού του πολέμου έπήλθε ύστερα από την ρίψη δύο άτομικών βομβών στις ιαπωνικές πόλεις Χιροσίμα (6.8.1945) και Ναγκασάκι (9.8.1945) με συνέπεια τον θάνατο εκατοντάδων χιλιάδων ανθρώπων, τεράστιες καταστροφές και φοβερές επιπτώσεις στην υγεία των έπιζησάντων.

Έκτοτε στην διάρκεια του λεγόμενου ψυχρού πολέμου, που διήρκεσε για τέσσαρες δεκαετίες, ένα άνευ προηγούμενου πολεμικό όπλοστάσιο από άτομικές και πυρηνικές δόμβες αναπτύχθηκε από τους κυρίως αντιπάλους ΗΠΑ και ΕΣΣΔ, το όποιο διατήρησε μέν την ειρήνη στον κόσμο, γεγονός το όποιο χαρακτηρίσθηκε, όμως, ως ίσοροπία του τρόμου. Έξ άλλου και άλλες χώρες άπέκτησαν στον διαρρεύσαντα χρόνο πυρηνικό όπλοστάσιο, που όπωοδήποτε είναι μία διαρκής άπειλή για την παγκόσμιο ειρήνη.

Παράλληλα κατεβλήθη προσπάθεια για την έκμετάλλευση για ειρηνικούς σκοπούς της λεγομένης πυρηνικής ένέργειας με την κατασκευή σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ένέργειας. Και στην περίπτωση αυτή ύπηρεξαν περιστατικά τα όποια άπέειλησαν και για πολλά χρόνια την υγεία των ανθρώπων σε έκτεταμένες περιοχές με πλέον χαρακτηριστικό παράδειγμα την περίπτωση του Τσέρνομπιλ. Για τους λόγους αυτούς η λειτουργία παρομοίων σταθμών παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος και πέραν των έθνικών συνόρων ως και ο προγραμματισμός έγκαταστάσεως νέων παρόμοιου τύπου σε γειτονικές χώρες προκαλεί ευλόγες άνησυχίες και αντιδράσεις.

Τὸ συμπέρασμα εἶναι ὅτι ἡ ἀπαρχὴ τῆς λεγόμενης ἀτομικῆς ἐποχῆς δὲν ἀκολουθεῖται ἀπὸ τόσο αἰσιόδοξες προοπτικές, ὅπως ἀρχικὰ ἐκτιμήθηκε. Τὰ ἀνθρώπινα ἔργα συνηπέρφουσαν πάντα καὶ ἀρκετοὺς ἐν ἐπιγνώσει ἢ καὶ ἀνεπίγνωτους κινδύνους.

Η ΔΙΑΔΟΣΗ ΤΩΝ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ

Σὲ σχετικὴ ἐνημερωτικὴ τηλεοπτικὴ ἐκπομπὴ ἀναφέρθηκε ὅτι, μέχρι τὸ ἔτος 1970 ὁ ἀριθμὸς τῶν τοξικομανῶν στὴν πατρίδα μας ἦταν περιορισμένος, ἐνῶ παρουσίασε κάποια αὐξηση τὴν ἐπόμενη δεκαετία μέχρι τὸ ἔτος 1980. Ἐκτοτε ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς ἐνεφάνησε ἀλματώδη αὐξηση. Πρόσφατα δὲ ἡ ἀστυνομία ἐξάρθρωσε σπεῖρα ἐμπόρων ναρκωτικῶν, ἡ ὁποία προωθοῦσε μεγάλη ποσότητα ἀπὸ χάπια «ἐκσταση» κατὰ τοὺς μῆνες Μαΐου - Ἰουνίου στὰ ἑλληνικὰ νησιά, ὅπου ὑπάρχει μεγάλη κίνηση ἀπὸ νεολαίες, λόγω τῶν σχολικῶν καὶ φοιτητικῶν ἐκδρομῶν.

Τὸ ὅτι ὑπάρχουν ἀσυνείδητοι ἐμποροὶ τῶν ἀπαγορευμένων αὐτῶν οὐσιῶν στὴν ἐπιδίωξη μεγάλων παρανόμων κερδῶν δὲν εἶναι κάτι τὸ πρωτοφανές. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιο προκαλεῖ θλίψη καὶ ἀπορία εἶναι τὸ γεγονός τῆς μεγάλης ζητήσεως αὐτῶν τῶν εἰδῶν ἀπὸ τοὺς νέους ἀνθρώπους σὲ ἐποχὴ εἰρηνικῆ, ὁμαλότητος καὶ ὁπωσδήποτε οἰκονομικῆς ἀνέσεως, αἰτίες ἢ ἔλλειψη τῶν ὁποίων δημιουργεῖ τάσεις φυγῆς ἀπὸ μία δυσάρεστη πραγματικότητα καὶ καταφυγῆς στὴν λύση τῶν ναρκωτικῶν.

Ἐκεῖνο τὸ ὅποιο μπορεῖ νὰ ἐρμηνεύσει αὐτὴν τὴν βλαβερὴ συνήθεια πολλῶν νέων ἀτόμων εἶναι ἡ ἔλλειψη νοήματος ζωῆς σὲ αὐτούς, ἡ ὑπαρξὴ ἐνὸς μεταφυσικοῦ κενοῦ καὶ ἐνὸς κακῶς νοουμένου μμητισμοῦ καὶ ἀμαρτωλῆς περιέργειας.

Ἐπαινετὰ εἶναι τὰ ὁποιαδήποτε κατασταλτικὰ μέτρα τῶν διωκτικῶν ἀρχῶν, ἀλλὰ οὐσιαστικώτερη εἶναι ἡ θωράκιση τῶν νεανικῶν ψυχῶν μὲ ἀνώτερα ἰδανικὰ καὶ φόβον Θεοῦ, τὰ ὁποία μόνον μία χριστιανικὴ παιδεία μπορεῖ νὰ ἐγγυηθεῖ.

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΜΙΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΜΕΓΑΛΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ

Στὴν ἐπιστημονικὴ διημερίδα τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσός, ποῦ ἐγινε στίς 27 καὶ 28 Μαΐου μὲ θέμα «οἱ προκλήσεις τῆς Βιοτεχνολογίας στὸν σύγχρονο κόσμο», ὅλοι οἱ ὁμιλητὲς ἦσαν ἐκλεκτοὶ ἐπιστήμονες, οἱ περισσότεροι μὲ μακρὸν κατάλογο τίτλων καὶ διακρίσεων: Ὁ πρόεδρος τοῦ Παρνασσοῦ ὁμοτ. καθηγητῆς κ. Ἰ. Μαρκαντώνης, ὁ ὁμότιμ. καθηγητῆς κ. Σπύρος Μαρκέτος, ἡ καθηγήτρια κ. Ἰσμήνη Κριάρη - Κατράνη, ὁ ὁμότιμ. καθηγητῆς κ. Γ. Μανιάτης, ὁ ὁμότιμ. καθηγητῆς κ. Κ. Σέκκερης, ὁ πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καθηγητῆς κ. Ἐμμ. Ρούκουνας, ὁ ἀγιορείτης μοναχὸς πατήρ Μωϋσῆς, ὁ καθηγητῆς κ. Σ. Μπαλογιάννης, ὁ ὁμότ. καθηγητῆς κ. Μπαρτσόκας, ἡ Δρ. Ἰατρικῆς κ. Α. Μπατρίνου.

Δὲν μπορεῖ νὰ μεταφερθῆ ἐδῶ τὸ περιεχόμενο τῶν εἰσηγήσεων, οἱ ὁποῖες ἄλλωστε θὰ δημοσιευθοῦν. Ἐκεῖνο ποῦ πρέπει νὰ τονισθῆ ἰδιαίτερώς εἶναι ὅτι στὴν ἐπιστημονικὴ αὐτὴν ἡμερίδα δὲν βρῆκε καμμία θέση ὁ Ὑλισμός. Ἀντιθέτως ἐκυριάρχησε ἡ Πίστη.

Ὁ πρόεδρος κ. Μαρκαντώνης εἶπε ὅτι ἂν τὰ γονίδια μὲ τὸ DNA ὀδηγοῦν στὴν πίστη στοῦ Θεοῦ, ὅπως παρατήρησε ὁ Σαλβαδὸρ Νταλί, αὐτὸ περισσότερο ἰσχύει γιὰ τὰ «μιμῖδια», τὶς πνευματικὲς δηλαδὴ ικανότητες τοῦ ἀνθρώπου ποῦ κατήργησαν τὴν λεγόμενη «φυσικὴ ἐπιλογὴ». Αὐτὰ βεβαιώνουν τὴν θεία καταγωγὴ μας.

Στὰ ἠθικὰ προβλήματα καὶ διλήματα ποῦ προκύπτουν ἀπὸ τὶς προόδους τῆς Βιολογίας, οἱ ἀποφάσεις μας θὰ λαμβάνονται κατὰ συνείδησιν, καὶ ὀδηγὸ τὴν πίστη στὸν Θεὸ καὶ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν ἄνθρωπο. Γιὰ κλωνοποίηση ἀνθρώπων δὲν μπορεῖ νὰ γίνεταί λόγος.

Ἡ διημερίδα ἐκλείσει μὲ ἕνα γνωμικὸ τοῦ *Albert Einstein*: «Ἐπιστὴμη χωρὶς θρησκεία εἶναι χωλὴ, θρησκεία χωρὶς ἐπιστὴμη εἶναι τυφλὴ». Προηγουμένως ὁ πατήρ Μωϋσῆς εἶχε ἀναφέρει τὸ ἀγιογραφικόν: «Ὁ Θεὸς ἔδωκε τοῖς ἀνθρώποις σύνεσιν καὶ ἐπιστήμην».

Θ. Κ.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΛΙΑΡΟΜΜΑΤΗΣ

Ἐπικήδειος χαιρετισμός, ἐκ μέρους τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων, πρὸς τὸν Δημήτριο Λιαρομμάτη, πού ἔφυγε ἀπὸ κοντά μας, γιὰ τὴν οὐράνια ζωή.

9 Ἰουνίου 2005

Μὲ βαθύτατη θλίψη, ἐκ μέρους τοῦ Δ. Σ. τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων, ἀπευθύνω τὸν ὑστατο χαιρετισμό, στὸν πολὺ ἀγαπητό μας Τάκη Λιαρομμάτη, ἓνα ἀπὸ τὰ παλαιὰ μέλη καὶ ἐκλεκτὰ στελέχη τῆς Ἐνώσεώς μας.

Ὁ Δημήτριος Λιαρομμάτης, ὑπῆρξε ἓνας ἐπιτυχημένος καὶ ικανότατος ἐπιστήμων, ἔγκριτος Νομικός, μὲ πλήρη καὶ ἐκτεταμένη ἐνημέρωση σὲ διάφορα νομικὰ θέματα. Ἦταν ἓνα ἀπὸ τὰ πρῶτα μέλη τῆς Ἐνώσεως Ἑλλήνων Δικονομολόγων, μὲ ἐνεργὸ συμμετοχὴ στὰ συζητούμενα θέματα.

Ὁ Δημήτριος Λιαρομμάτης, εἶχε βαθεῖα πνευματικὴ καλλιέργεια καὶ ζοῦσε χριστιανικὴ ζωὴ μὲ συνέπεια καὶ βίωσε τὶς ἐννοιες τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἐμπράκτως. Ἐνδεικτικῶς, ἄλλωστε, τῆς στάσης αὐτῆς τῆς ζωῆς του, ἦταν τὸ ἀμείωτο ἐνδιαφέρον του γιὰ τὴν ὅλη δράση τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων, ἡ ἐνεργὸς συμμετοχὴ του σὲ ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις, τακτικὸς ὁμιλητὴς πάνω σὲ θέματα τῆς Νομικῆς Ἐπιστήμης μὲ πνευματικὲς καὶ κοινωνικὲς προεκτάσεις, καθὼς καὶ ἡ συνεργασία του, γιὰ πολλὰ χρόνια, μὲ τὸ περιοδικὸ τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων, «Ἀκτίνες». Τὰ ἄρθρα του, ἦσαν μεστὰ περιεχομένου, προσεκτικὰ γραμμένα, πολὺ καλὰ τεκμηριωμένα καὶ ἀγγίζαν πάντα τὴν ἐπικαιρότητα.

Ὁ Δημήτριος Λιαρομμάτης, προσέφερε πολλὰ, ἀναλαμβάνοντας, ὡς ὑπεύθυνος, τὸν Τομέα Νομικῶν, τῆς Ἐνώσεώς μας. Οἱ συναντήσεις γίνονταν στὸ δικηγορικὸ γραφεῖο του καὶ τὰ θέματα, πού ἀναπτύσσονταν μὲ συζήτηση καὶ ἀνάλυση, εἶχαν, πάντα, σχέση μὲ τὴν ἐπικαιρότητα καὶ τὴν σωστὴ ἀντιμετώπισή των ἀπὸ νομικῆς καὶ ἠθικῆς πλευρᾶς.

Ἦταν ἄνθρωπος φιλικὸς πρὸς ὅλους, εὐχάριστος καὶ πολὺ ἀγαπητός. Ἦταν, ἐν πρώτοις, ἐξαιρετὸς οἰκογενειάρχης, μὲ τὴν ἀγαπητὴ καὶ σεβαστὴ συζυγὸ του Ναυσικᾶ καὶ μὲ τοὺς δύο γιούς του, προοδευμένους ἐπιστήμονες σήμερα.

Μᾶς ἔφυγε ἀγαπητὴ μας Τάκη καὶ ἄφησε ἓνα μεγάλο κενό. Ὅμως, ὅλοι ἐμεῖς πού σὲ γνωρίσαμε καὶ συνεργασθήκαμε μαζί σου καὶ σὲ ἀγαπήσαμε, δὲν θὰ σὲ λησμονήσουμε. Ἡ μνήμη σου θὰ εἶναι γιὰ πάντα μέσ' στὴν ψυχὴ μας.

Ἐφυγε γιὰ ἓναν καλύτερο κόσμο, γιὰ μιὰ ζωὴ οὐράνια κοντὰ στὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ.

Ἡ Χριστιανικὴ Ἐνωσὴ Ἐπιστημόνων, ἐκφράζει, μέσω τοῦ ὁμιλοῦντος, τὴ βαθύτατη θλίψη ὅλων τῶν μελῶν της, πρὸς τὴν ἀγαπημένη σύζυγό σου Ναυσικᾶ καὶ πρὸς τοὺς ἐκλεκτοὺς γιούς σου.

Αἰωνία, ἃς εἶναι ἡ μνήμη σου, ἀγαπητὴ μας Τάκη.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΙΑΜΒΡΙΑΣ

Ὁμ. Καθηγητὴς Πανεπιστημίου
Ἀντιπρόεδρος Δ.Σ. τῆς Χ. Ε. Ε.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Ο ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ

Μπορεί μία εικόνα να αξίζει όσο χίλιες λέξεις, αλλά ο πολιτισμός της εικόνας, που επιβάλλεται από την τηλεόραση και το διαδίκτυο, φαίνεται να κοστίζει πολύ στη σωματική και πνευματική υγεία των παιδιών.

Πρόσφατη έρευνα του Χαροκοπειού Πανεπιστημίου Αθηνών κατέδειξε ότι το 40% των παιδιών στην Ελλάδα είναι υπέρβαρα ή παχύσαρκα, και σημαντική ευθύνη γι' αυτή την κατάσταση φέρει η τηλεόραση. Τα Έλληνόπουλα βλέπουν καθημερινά και υπερβολικά όποιο τηλεοπτικό πρόγραμμα συναντήσουν, μόλις πιάσουν στα χέρια τους το τηλεκοντρόλ, καταναλώνοντας ασυνείδητα τις πιο άχρηστες και επιβλαβείς τροφές.

Η έρευνα εστίαστηκε στην καταγραφή των διαφημιστικών μηνυμάτων που μεταδόθηκαν κατά τη διάρκεια 50 ωρών παιδικών εκπομπών δύο συνεχόμενων Σαββατοκύριακων. Το 54% των διαφημίσεων αφορούσε τρόφιμα, στην πλειονότητά τους υψηλής περιεκτικότητας σε ζάχαρη και λίπος. Τα διαφημιστικά μηνύματα ήταν ιδιαίτερα έλκυστικά, προβάλλοντας την άκαταμάχητη γεύση των προϊόντων, την δήθεν βελτίωση της διάθεσης του καταναλωτή και την έντυπωσιακή προσφορά δώρων.

Είναι μάλιστα χαρακτηριστικό ότι στις ώρες της μεγαλύτερης τηλεθέασης παιδικών εκπομπών (9 - 12 το πρωί του Σαββατοκύριακου) μεταδιδόταν, στα τέσσερα μεγαλύτερα κανάλια, μία διαφήμιση μη υγιεινού τροφίμου ανά τρία λεπτά! Φυσικό επακόλουθο αυτού του τηλεοπτικού βομβαρδισμού είναι η στρεβλή δημιουργία αναγκών στα παιδιά και η εκ μέρους τους άσκηση

πιέσεων προς τους γονείς για την αγορά των διαφημιζόμενων τροφίμων.

Επανειλημμένα έχει αποδειχθεί από πολλές έρευνες ότι η παιδική παχυσαρκία έχει άμεση σχέση και προκαλείται σε σημαντικό βαθμό από την υπερβολική και ανεξέλεγκτη παιδική τηλεθέαση. Η ζημιά είναι πολύ μεγαλύτερη στα παιδιά μικρής ηλικίας, που δεν μπορούν να ξεχωρίσουν μια διαφήμιση από μια έκπομπή, και έμπιστεύονται απόλυτα ό,τι ρουφούν τα μάτια τους μπροστά στην τηλεοπτική συσκευή.

Έτσι, άβιαστα υποκύπτουν στην τηλεοπτική παρέλαση σύσσωμης της βιομηχανίας *junk food*, με όλες εκείνες τις ευφραντικές, άχρηστες και βλαπτικές για την υγεία τροφές: πατατάκια, γαριδάκια, άναψυκτικά, παγωτά, μπισκότα, σοκολάτες κ.λ.π. Εύτυχως, η Ευρωπαϊκή Ένωση, δια του Επιτρόπου Υγείας και Προστασίας του Καταναλωτή κ. Μάρκου Κυπριανού, έθεσε πρόσφατα διορία ενός έτους στη βιομηχανία τροφίμων να σταματήσει να βομβαρδίζει τα παιδιά κάτω των 12 ετών με διαφημίσεις τέτοιων προϊόντων πριν λάβει εκείνη τα κατάλληλα μέτρα.

Όμως στις μέρες μας δεν κινδυνεύει μόνο η σωματική υγεία των παιδιών. Η πνευματική και ψυχική τους υγεία πλήττεται και από τους ασύδοτους έγκληματίες του διαδικτύου, που είναι τόσο προσφιλές στις νεαρές ηλικίες, αλλά και τόσο χρήσιμο στη μετέπειτα επαγγελματική τους πορεία.

Σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, τα μισά παιδιά που χρησιμοποιούν το διαδίκτυο δεν επιβλέπονται κατά τη διάρκεια της πλοήγησής τους, ενώ το 86% των παιδιών ανέφερε ότι τους ζητήθηκε να συναντηθούν με κάποιον ξένο

που γνώρισαν στο διαδίκτυο.

Επιπλέον, ένας στους πέντε ανηλίκους έχει δεχθεί σεξουαλική προσέγγιση ή υπόκλιση στο διαδίκτυο, ενώ ένας στους τέσσερις έχει έκτεθει, χωρίς τη θέλησή του, σε φωτογραφικό υλικό γυμνών ανθρώπων ή σεξουαλικών περιπτώσεων.

“Όλα τα παραπάνω δεδομένα δεν αρκεί να μās συνταράσσουν μόνο προσωρινά, όταν τα διαβάσουμε. Έχει σημασία να μās υποκινούν να δημιουργούμε δυνατές και άνθεκτικές σχέσεις με τα παιδιά μας, ικανές να αντιμετωπίσουν με έπιτυχία κάθε πειρασμό και να έπιτρέψουν στα παιδιά μας να έχουν μια φυσιολογική σωματική και πνευματική ανάπτυξη.

ΜΑΚΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Η ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΣ ΤΩΝ «ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΩΝ»

Στις 3 Ιουνίου 2005 ήρchiσε ή δίκη του έπιμελητού της εκθέσεως *Outlook* κ. Χρήστου Ίωακειμίδη έπι καθυβρίσει συμβόλου της Ανατολικής Ορθοδόξου Έκκλησίας. Στην εκθεση υπήρχε, μεταξύ των άλλων, ένας ζωγραφικός πίναξ του Βέλγου κ. *Thierry de Cordier* με τον τίτλο «Πότισέ με», ό όποιος έθεωρήθη ότι προσέβαλλε την χριστιανική πίστι.

Κατά τό χρονικό του σκανδάλου στις 9 Δεκεμβρίου του 2003, 45 ήμέρες μετά τά έγκαίνια της εκθέσης “*Outlook*” της μεγαλύτερης παραγωγής της «Πολιτιστικής Ολυμπιάδας», στον χώρο των εικαστικών, ξεσπάει «σκάνδαλο» στα τηλεοπτικά κανάλια με θέμα τον πίνακα του Τιερί ντε Κορντιέ. Έχει προηγηθεί ή έπίσκεψη του προέδρου του ΛΑΟΣ Γιώργου Καρατζαφέρη στην εκθεση, στη Σχολή Καλών Τεχνών, όπου παρουσιαζόταν τό «έπιμάχου» έργο και πρωτοσέλιδο δημοσίευμα της έφημερίδας Έσπρέσο. Τό πρωί της 10^{ης} Δεκεμβρίου ό Μιλτιάδης Έβερτ δηλώνει σε τηλεοπτικό σταθμό πώς αν δεν κατέβει ό πίνακας, θα πάει να τον κατεβάσει ό ίδιος... Ό τότε εκ-

πρόσωπος Τύπου της Αρχιεπισκοπής π. Έπιφάνιος, κατ' έντολήν του Αρχιεπισκόπου Χριστοδούλου, στέλνει προσωπική έπιτολή στον τότε ύπουργό Πολιτισμού Ευάγγελο Βενιζέλο με την όποία του ζητείται να προστατεύσει “τά ιερά μας σύμβολα”. (Καθημερινή 3.6.2005). Τό έργο άποσύρεται και άσκειται προκαταρκτική έξέταση από την εισαγγελική Αρχή.

Και οι μέν αυτόκλητοι κατήγοροι και συνήγοροι διασταυρώνουν τά ξίφη τους στον έντυπο και ήλεκτρονικό τύπο και στην αίθουσα του δικαστηρίου. Πέραν όμως αυτών, τό γεγονός αυτό καθ' έαυτό προβληματίζει τους σκεπτομένους ανθρώπους. Πλείστα έρωτήματα, άπορίες και σκέψεις γεννώνται, φιλοσοφικού, θεολογικού και αισθητικού χαρακτήρος.

Τό πρώτο έρώτημα είναι τι όρίζουμε ως σεμνό και άσεμνο - άσεβές. Τι θεωρούμε ύβριστικό και τι όχι. Τι εκλαμβάνουμε ως προκλητικό και τι όχι. Έπ' αυτών των έρωτημάτων θα πρέπει να υπάρξουν κοινώς άποδεκτά κριτήρια, διότι άλλως υπό τον μανδύα της τέχνης θα ύποκρύπτονται άκρότητες και διαστροφές, με την αίγλη μάλιστα τυ καλλιτεχνικού δημιουργήματος.

Συνέχεια του πρώτου έρωτήματος είναι τό έπόμενο: «ή πορνογραφία θεωρείται τέχνη;». Ό Διευθυντής της Νέας Έστίας κ. Σταύρος Ζουμπουλάκης σε παλαιότερο σημείωμά του, έξ άφορμής εκδοθέντος διβλίου, είχε τολμήσει να εκφραστή με σαφήνεια και καθαρότητα: ή πορνογραφία δεν είναι τέχνη. Όποτεδήποτε κάποιος προσεπάθησαν να προβάλουν τις διαστροφές τους ως μορφές τέχνης, σοβαροί τεχνοκριτικοί τους άπεγύμνωσαν από τον ψεύτικο μανδύα τους.

Ένα τρίτο έρώτημα είναι γιατί βλέπουμε την «έπιθετικότητα» και τον «φανατισμό» όσων συνέβαλαν στην άπομάκρυνση του έπιμάχου πίνακος και δεν βλέπουμε την αντίστοιχο έπιθετικότητα, φανατισμό και προκατάληψη του δημιουργού του πίνακος. Ό ίδιος έδήλωνε: «Στό συγκεκριμένο έργο

ἤθελα νὰ ἀποτυπώσω τὴ δική μου ἐμπειρία μὲ τὸν καθολικισμό. Δὲν ἦταν γιὰ μένα μιὰ πρόκληση χωρὶς κόστος. Ἡ θρησκεία μοῦ ἐπεβλήθη ὅταν ἦμουν παιδί. Ἀργότερα, ὅταν ἐνηλικιώθηκα, ἀποφάσισα ὅτι ἦμουν ἄθεος καὶ ἀντιχριστιανός. Θέλω νὰ ζήσω τὴ ζωὴ μου χωρὶς Θεό. Πιστεύω στὴν ἐλευθερία τῆς σκέψης καὶ ἀποτυπώνω στὸν καμβά τὸ θέμα τῆς πίστεως καὶ τῆς μὴ πίστεως, θέλοντας νὰ ἀνοίξω διάλογο μὲ ἐκείνους ποὺ πιστεύουν στὸν Θεό». Καὶ ἐξ ἀφορμῆς τῆς δίκης ἐδήλωσε: «Ὁφείλω νὰ πῶ ὅτι ὡς ἄνθρωπος δὲν εἶμαι καθόλου ἐπιθετικός, ἀλλὰ διαισθάνομαι ὅτι ὑπάρχει ἐπιθετικότητα ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ξεκίνησε ὅλη αὐτὴν τὴν ὑπόθεσι» (Καθημερινὴ 3.6.2005). Γιὰ νὰ κατανοήσουμε τὴν ἔλλειψι ἐπιθετικότητος καὶ τὸ πνεῦμα διαλόγου τοῦ δημιουργοῦ, ὅσοι δὲν εἶδαμε τὸν πίνακά του, ἀντιγράφουμε ἀπὸ τὸ κατηγορητήριο τῆς εἰσαγγελίας: «παρίστανε ἕνα πέος σὲ πλήρη στύση, καὶ ἕναν Σταυρό, ποὺ περιχύνεται ἀπὸ τὸ ἐξακοντισμένο σπερματικὸ του ὑγρὸ, ἐνῶ στὴ βάση τοῦ ἀνωτέρω πίνακα εἶναι μία μορφή, προφανῶς τοῦ Χριστοῦ...»!

Ἐὰν ἕνα ὑβριστικὸ σύνθημα γραφῆ στὸν τοῖχο τοῦ σπιτιοῦ μας σπεύδουμε νὰ τὸ καλύψουμε γιὰ λόγους ἠθικὸς καὶ αἰσθητικὸς, ἀλλὰ παραμένουμε ἀπαθεῖς σὲ κάποιον «καλλιτέχνημα», τὸ ὁποῖο εὐθέως καὶ σαφῶς, ὄχι δῆθεν ἐρμηνευόμενον, ὑβρίζει ἐμᾶς ἢ τὴν πίστι μας; Δὲν θὰ ἀντιδράσωμε; Ἡ ἀντίδρασις βεβαίως μπορεῖ νὰ εἶναι ἢ μὴ ἐπίσκεψις στὴν ἔκθεσι, μία ἔγγραφος διαμαρτυρία στοὺς διοργανωτὲς ἢ στὸν Τύπο, κ. ἄ. Τὸ σημαντικώτερον ὅμως εἶναι ἡ διαφύλαξις τῶν κριτηρίων, γιὰ νὰ μποροῦμε

νὰ διακρίνωμε τὰ ἀληθινὰ προϊόντα τῆς τέχνης ἀπὸ τὶς κίβδηλες παραχαράξεις τῆς.

Ἔτερον ἐρώτημα εἶναι ἡ σύγκυσις μεταξὺ προστασίας καὶ λογοκρισίας. Πολλοὶ ὀνομάζουν λογοκρισία τὴν προστασία τοῦ κοινοῦ ἀπὸ ὀπτικὲς προκλήσεις. Σὲ μία εὐνομούμενη κοινωνία, ὅμως, εἶναι ἀδιανόητο νὰ μὴ προστατεύεται τὸ αἶσθημα τῆς αἰδοῦς σὲ δημοσίους χώρους.

Ὁ Φώτης Κόντογλου συχνὰ ἔγραφε γιὰ τὴν ἀλλοίωσι τῶν κριτηρίων τῆς τέχνης. Οἱ ἄνθρωποι συνεπαρμένοι ἀπὸ τὸ ἄρρωστο, τὸ παράξενο, τὸ διεστραμμένο, θεωροῦσαν ὅτι αὐτὸ εἶναι ἡ ἀληθινὴ τέχνη, καὶ ἀπέφευγαν τὸ ὑγιές, τὸ ὀρθό, τὸ φυσικόν. Δυστυχῶς, μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου ὁλοὲν καὶ περισσότερο χάνομε τὴν ἰδιαιτερότητα τοῦ πολιτισμοῦ μας, μιμούμενοι συνεχῶς τοὺς ξένους, θεωροῦντες ὅτι μόνον αὐτοὶ παράγουν πολιτισμό, καὶ ληομονοῦμε ὅτι σχεδὸν ὅλοι οἱ μεγάλοι νεοέλληνες καλλιτέχνες καὶ δημιουργοὶ ἠντλησαν ἀπὸ τὴν Παράδοσι τοῦ Γένους καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς τοὺς ἔκανε ξεχωριστοὺς καὶ πρωτοπόρους, ἀκόμη καὶ στὴν Εὐρώπη.

Ἐνα τελευταῖον ἐρώτημα εἶναι ἐὰν ἡ Δικαιοσύνη, μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ προστατεύῃ ἢ πολὺ περισσότερο νὰ στηρίξῃ τὴν Ἠθική. Ἀπὸ πλευρᾶς θεολογικῆς ἢ ὄντολογικῆς ἠθικῆς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας δὲν ἔχει ἀνάγκη οὔτε στηρίξεως, οὔτε προστασίας. Στηρίζεται στὰ λόγια τοῦ Κυρίου, τὰ ὁποῖα μένουν εἰς τὸν αἰῶνα καὶ ζωοποιοῦν πάντα ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος τὰ ἀποδέχεται. Δὲ ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ τὰ προϊόντα αὐτοῦ, ἀφοῦ «*μεῖζων ὁ ἐν ἡμῖν ἢ ὁ ἐν τῷ κόσμῳ*» (Α' Ἰω. 4, 4).

ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΣΤΗΛΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΕΛΕΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΥ

(1912 - 1999)

Ἡ Ἑλένη Οἰκονομοπούλου ὑπῆρξε μία ἀπὸ τὶς σημαντικότερες σύγχρονες γυναῖκες συνθέτριες καὶ μαέστρους χορωδίας μὲ ἀξιοσημείωτη μουσικὴ παιδεία. Μέλος τῆς γυναικείας ἱεραποστολικῆς Ἀδελφότητος “Εὐσέβεια”, ὠργάνωσε τὸ 1943 γυναικεία χορωδία τὴν ὁποία διηύθυνε, καὶ ἡ ὁποία ἔφθασε νὰ ἔχει 80 μέλη!

Τὸ συνθετικὸ τῆς ἔργο εἶναι ἐμπνευσμένο ἀπὸ τὴν ἀγάπη τῆς στὸν Χριστὸ καὶ τὴν Ἐκκλησία Του. Ἰδιαίτερη ἐντύπωση προκάλεσαν τὰ ἔργα τῆς “Ὁ Κοινωνικός” σὲ ποίηση Γ. Βερίτη, καὶ “Τὰ Θεοφάνεια” σὲ κείμενα ἀπὸ τὴν Ἁγία Γραφή καὶ ποίηση Ρόδης Ἐρμᾶ ποὺ ἐκτελέσθησαν καὶ ἠχογραφήθηκαν σὲ ἐνορχήστρωση Κ. Κυδωνιάτη. Ἐγραψε ἐπίσης τὸ Ὁρατόριο “Ἅγιος Ἀνδρέας - Ὁ Πρωτόκλητος”, “Τολγοθᾶς” τὸ ὁποῖο ἔμεινε ἡμιτελές, “Χριστουγεννιάτικα τραγούδια” γιὰ γυναικεία χορωδία, “Γιὰ τοῦ κόσμου τὴν Εἰρήνην”, “Τὸ ἀστὲρι τῆς αὐγῆς”, “Φῶς καὶ τραγούδι”, “Ἄς τραγουδήσουμε”, κ.ἄ.

Ἡ ζωὴ τῆς ὁλόκληρη ἦταν μιὰ δοξολογία στὸν Χριστὸ ποὺ τόσο ἀγάπησε!

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΥΔΩΝΙΑΤΗΣ

(1908 - 1996)

Ὁ Κωνσταντῖνος Κυδωνιάτης ὑπῆρξε σημαντικὸς παιδαγωγὸς (καθηγητὴς καὶ διευθυντὴς Ὠδείων - καθηγητὴς πολλῶν διακεκριμένων μουσικῶν, ὅπως τῆς Ἑλένης Οἰκονομοπούλου, τοῦ Σταμάτη Σπανουδάκη, κ. ἄ.), πιανίστας, ἀρχιμουσικὸς καὶ συνθέτης.

Ἡ καταγωγή τοῦ οἰκογενειακοῦ του ὀνόματος ξεκινᾷ ἀπὸ τὴ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία, ἀπὸ τὸν Δημήτριον Κυδώνη ἢ Κυδωνίου (1324 - 1398 μ.Χ.) τοῦ ὁποίου οἱ ἀπόγονοι ὀνομάσθηκαν Κυδωνιάται. Ὁ Δημήτριος Κυδώνης ἦταν σύγχρονος καὶ θαυμαστὴς τοῦ θεολόγου καὶ συγγραφέως ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης. Τὸν θαυμασμό του αὐτὸ πρὸς τὸν ἅγιον Γρηγόριον τὸν Παλαμᾶ μετέδωσε ὁ Κυδώνης πρὸς τοὺς ἀπογόνους του, διότι ἀνέκαθεν ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὑπῆρξε ὁ προστάτης ἅγιος τῆς οἰκογένειας Κυδωνιάτου. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ ἡ οἰκογένεια εἶχε πάντα στοὺς κόλπους τῆς ἑνὸς ὀνόματι Γρηγόριον. Γενάρχης ὅμως τῆς οἰκογένειας τῶν νεότερων Κυδωνιατῶν ἦταν ὁ ἐθνομάρτυρας τοῦ 1821 Ἀναστάσιος Δημητρίου Κυδωνιάτης. Οἱ γονεῖς τοῦ συνθέτη, Παναγιώτης καὶ Ἀμαλία Κυδωνιάτη ἔφεραν στὸν κόσμον πέντε παιδιά: τὴν Ἰωάννα, τὴ Δανάη - Μαρία, τὸν Σόλων - Γρηγόριον (Καθηγητὴν ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ ΕΜΠ καὶ ἀκαδημαϊκόν), τὸν Κωνσταντῖνον - Διονύσιον καὶ τὸν Φαίδωνα - Ἀναστάσιον.

Τὸ συνθετικὸ ἔργο τοῦ Κων/νου Κυδωνιάτη εἶναι ἀρκετὰ πλούσιον καὶ περιλαμβάνει: 4 Συμφωνίες, 1 Εἰσαγωγή (Ὀυβερτούρα), 3 Σουίτες γιὰ ὀρχήστρα, 5 Κοντσέρτα γιὰ πιάνο, 1 γιὰ ἄρπα, 1 γιὰ tuba, 1 γιὰ δυὸ πιάνα, μουσικὴ δωματίου καὶ πολλὰ πιανιστικὰ κομμάτια.

Συνεργάστηκε σὲ πολλὰ ἔργα θρησκευτικῆς πνοῆς μὲ τὴν Ἑλένη Οἰκονομοπούλου. Ἄλλοτε ἀναλάμβανε τὶς ἐνορχηστρώσεις τῶν συνθέσεων τῆς Ἑλένης Οἰκονομοπούλου, κὶ ἄλλοτε συμμετεῖχε σὲ μεγαλύτε-

ρο βαθμό στις συνθέσεις τῶν ἔργων της, ὅπως στὸ θρησκευτικὸ ἔργο “Ἅγιος Ἄνδρέας - Ὁ Πρωτόκλητος”.

Ὁ Κ. Κυδωνιάτης συνέθεσε τὸ “*Le Deum*” («Σὲ τὸν Θεόν», Δοξολογία) γιὰ τενόρο, μικτὴ χορωδία καὶ μεγάλη συμφωνικὴ ὀρχήστρα. Ἡ ἐνασχόλησή του μὲ τὰ θρησκευτικὰ ἔργα ἔρχεται νὰ ἐπιβεβαιώσει τὴν βαθιὰ πίστη του στὴν Ὁρθοδοξία. Καμὰ Κυριακὴ δὲν ἔλειπε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, ὅσο κι ἂν ἦταν κουρασμένος. Θεωροῦσε τὴν πίστη του ὡς τὸ σπουδαιότερο ἀγαθὸ τῆς ζωῆς καὶ αὐτὸ τὸ μετέδιδε στὰ παιδιά καὶ τοὺς μαθητές του. Ὅπως μαρτυρεῖ κι ὁ π. Ἡλίας Μαστρογιαννόπουλος ὅταν τὸν ἐπισκέφθηκε γιὰ τελευταία φορὰ, εἶχε τὸν πόθο καὶ τὴν ἐπιθυμία νὰ κοινωνήσῃ τῶν Ἀρχάντων Μυστηρίων.

ΜΙΧΑΛΗΣ ΑΔΑΜΗΣ (1929 -)

Μὲ θεολογικὲς σπουδὲς στὸ Καποδιστριακὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, μὲ σπουδὲς βυζαντινῆς καὶ δυτικῆς (“κλασικῆς”) μουσικῆς στὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀμερική, ὁ Μιχάλης Ἀδάμης θεωρεῖται ὡς μιὰ ἀπὸ τὶς διαπρεπέστερες προσωπικότητες τοῦ μουσικοῦ μας χώρου μὲ διεθνή ἀναγνώριση (ἀναθέσεις ἔργων, βραβεύσεις, τιμητικὲς ἐκδηλώσεις καὶ ἀφιερῶματα, ἀναγόρευση σὲ ἐπίτιμο διδάκτορα τῶν Τμημάτων τῶν Μουσικῶν Σπουδῶν τοῦ Ἰόνιου Πανεπιστημίου καθὼς καὶ τοῦ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν). Πρωτοποριακὸς συνθέτης ὁ Ἀδάμης, ἀνέπτυξε ἕνα σύγχρονο μουσικὸ ἰδίωμα, θεμελιωμένο στὸ μου-

σικὸ πολιτισμὸ τῆς ἑλληνικῆς παράδοσης, δημιουργώντας ἔτσι νέα σχολὴ σκέψεως. Περισσότερα ἀπὸ 300 (!), ἕως σήμερα, εἶναι τὰ ἔργα του γιὰ ὀρχήστρα, ὀργανικὰ καὶ φωνητικὰ σύνολα, ἠλεκτρονικὰ καὶ πολλαπλὰ μέσα, καθὼς καὶ μουσικὴ γιὰ τὴν Ἐκκλησία, τὸ Θέατρο καὶ τὴν Τηλεόραση.

Εἶναι πρωτεργάτης στὴν ἀνάδειξη τοῦ Βυζαντινοῦ μουσικοῦ πολιτισμοῦ ὡς κορυφαίου. Εἶναι πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Βυζαντινῆς Χορωδίας ποὺ μαζί μὲ τὸν διευθυντὴ της, Λυκοῦργο Ἀγγελόπουλο, τὴν ἀνέδειξαν ὡς κορυφαία βυζαντινὴ χορωδία σὲ ὅλο τὸν κόσμο. Ἐπίσης, μέσα ἀπὸ μελέτες καὶ εἰδικὴ ἔρευνα ἀνακάλυψε τὸ ἀρχαιότερο δεῖγμα διφωνικῆς μουσικῆς γραφῆς στὸ Βυζάντιο. Ἡ προσφορά του στὸν Βυζαντινὸ μουσικὸ πολιτισμὸ εἶναι πράγματι σπουδαία καὶ ἀναγνωρισμένη.

Πολλὰ ἀπὸ τὰ ἔργα του εἶναι ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὴ βαθιὰ χριστιανικὴ του πίστη καὶ τὴν Ὁρθοδοξία, ὅπως: “Τὶς Θεὸς Μέγας”, “Μεθ’ ἡμῶν ὁ Θεός”, “Λειτουργικὸ Κοντσέρτο”, “Ἀποκάλυψη 6” Σφραγίδα”, “Βυζαντινὰ Πάθη”, “Γένεση”, “Ἀναστάσιμη Ὠδὴ”, “Κασσιανή”, “Ψαλμικὴ Ὠδὴ”, κ.ἄ.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΓΙΑΜΒΡΙΑΣ

Σημείωση: Στὸ τεῦχος Μαΐου 2005 τῶν «Ἀκτίνων», ἀνεγράφη ἐκ παραδρομῆς: Τὸ ὄνομα τοῦ γάλλου συνθέτη Francaix Joan, ἀντὶ Jean καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Rostropovich Mstslav ἀντὶ Motislav.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΟΥΜΑΝΙΣΤΙΚΑ ΣΠΕΡΜΑΤΑ ΣΤΟΝ ΙΠΠΟΚΡΑΤΗ

Κύριε Διευθυντά

Ἄξιζει ιδιαίτερης μνείας μιὰ μελέτη ποὺ δημοσίευσε στὴν ἐφημερίδα «ΕΣΤΙΑ» τὶς πρώτες ἡμέρες τοῦ Μαΐου ὁ σεβαστὸς καθηγητὴς καὶ ἐκλεκτὸς ὀφθαλμίατρος κ. Νικόλαος Λάμπρου μὲ τίτλο «Ὀυμανιστικὰ σπέρματα τοῦ Ἴπποκράτη».

Τονίζεται σ' αὐτὴν τὴ μελέτῃ τὸ ὑψηλὸ ἐπιστημονικὸ ἐπίπεδο, τὸ ἐπίσης ὑψηλὸ ἐπίπεδο πολιτισμοῦ, σεβασμοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπο, σεβασμοῦ πρὸς τὸ ὑψηλὸ λειτουργημα τοῦ γιατροῦ, ἡ ἀνωτερότης ἀπέναντι στοῦ χρῆμα καὶ τὰ ἄλλα χαρακτηριστικὰ τοῦ Μεγάλου Κώου.

Ἀποκορύφωμα τῆς Ἴπποκρατικῆς πνευματικῆς προσφορᾶς εἶναι ὁ ὄρκος τοῦ Ἴπποκράτη ποὺ δίνουν ὅλοι οἱ γιατροί, ποὺ εἶναι πηγὴ δεοντολογίας, μνημεῖο σεβασμοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπο μὲ τὴν ἐχεμύθεια ποὺ ἐπιβάλλει, σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ, μὲ τὴν ἀπαγόρευση τῆς διακοπῆς τῆς κινήσεως κ. ἄ. κ. ἄ.

Παρεμφερεῖς κρίσεις γιὰ τὸ πρόσωπο καὶ τὸ ἔργο τοῦ Ἴπποκράτη ἔχουν γραφεῖ ἀναρίθμητες φορές καὶ στὴν Ἑλλάδα καὶ σὲ ὅλον τὸν κόσμο. Κάτι ὅμως ποὺ δὲν ἔχω ἀκούσει ἢ διαβάσει νὰ πῆ κανεὶς γιὰ τὸ θέμα αὐτό, καίτοι θὰ ἔπρεπε νὰ λέγεται, εἶναι τὰ ὅσα γράφει ὁ κ. Λάμπρου στὶς τρεῖς τελευταῖες παραγράφους τοῦ πονήματός του, τὶς ὁποῖες μεταφέρω αὐτούσιες.

«Δὲν μποροῦμε νὰ κλείσουμε τὴν σειρὰ τῶν συλλογισμῶν μας πάνω στοῦ θέμα μας, ἂν δὲν ἀναφέρουμε τὴν πρὸ ὀλίγων 10ετιῶν πρότασι νὰ ὑπόσχεται ὁ σημερινὸς γιατρός, ὄχι μόνον μὲ τὸν ἱπποκρατικὸ ὄρκο, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν Διακήρυξί τῆς Γενεῆς τοῦ 1948. Ὑπάρχει ἐκεῖ κάποιο συμπληρωματικὸ στοιχείο ἀνθρωπισμοῦ, ποὺ δὲν ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἱπποκρατικὴ διδασκαλία. Μιλᾶ γιὰ

τὴν ἰσότητα δικαιώματος τῶν ἀρρώστων νὰ τύχουν τῆς βοηθείας μας, ὅπου καὶ ἂν ἀνήκουν ἐθνικά, θρησκευτικά, πολιτικά, φυλετικά, κοινωνικά, σὲ φίλιο ἢ σὲ ἐχθρικό στρατόπεδο.

Ἡ ἱπποκρατικὴ διδασκαλία, γεννημένη 5 αἰῶνες πρὶν ἀπὸ τὴν ἔλευσι τοῦ Χριστοῦ, δὲν μποροῦσε νὰ συμπεριλάβῃ τὴν τέλεια ἀνεξικακία καὶ τὸν θρίαμβο τῆς χριστιανικῆς συνειδήσεως πάνω ἀπὸ ἐθνικὲς ἢ ἄλλου εἶδους διακριτικὲς θεωρήσεις τῶν καθηκόντων, ἐναντι ὁποιουδήποτε ἀτόμου ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἦταν φυσικό. Ἄν ἡ λέξις «ἀγάπη», ποὺ δὲν ἀπαντᾶται στὰ ἀρχαῖα ἑλληνικά, παρὰ μόνον στὰ μεταχριστιανικά ἐκκλησιαστικά κείμενα, ἀποτελέσει τὸ τελειότερο φιλοσόφημα τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, ἡ κορωνίδα καὶ ἡ τελείωσις τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸ «ἄφες αὐτοῖς». Ὅσα καὶ ἂν τὸ ἀρχαιοελληνικὸ πνεῦμα ἔσπειρε στὸν πολιτισμὸ τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου, ὅσο καὶ ἂν ἔκανε νὰ ἠχήσουν προσαλλίσματα τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐκεῖνο τὸ «ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν» ἔσπασε τὸ φράγμα τῆς ἀνθρώπινης πολιτισμικῆς δυνατότητας καὶ ἀνοίξε τὸν δρόμο τῆς θεϊκῆς παρεμβάσεως, ποὺ ἐρριξε σὰν σωσίδιο στὸν ἄνθρωπο ἡ χριστιανικὴ θρησκεία». Ἐμεῖς οἱ ἀναγνώσται τῶν «Ἀκτίνων» δὲν θρῖσκουμε ἀρκετὰ λόγια γιὰ νὰ ἐξάρουμε τὴν ὀρθότητα τῶν παρατηρήσεων τοῦ καθηγητοῦ κ. Ν. Λάμπρου.

Μετὰ τιμῆς
Θ. Β. Κετσέας
Ὄφθαλμίατρος

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ

Ὁ μεγάλος μουσουργός

Κύριε Διευθυντά,
Ἐπιτρέψατέ μου νὰ προσθέσω λίγα λό-

για ακόμη, σέ ὅσα ἔγραψε στήν Στήλη τῆς Μουσικῆς τοῦ τελευταίου τεύχους τῶν «Ἀκτίνων» ὁ ἐκλεκτός συνεργάτης σας κ. Ἀντώνης Γιαμβριᾶς διὰ τὸν μεγάλο μουσουργὸ Ὀδυσσεᾶ Δημητριάδη.

Ὁ Ὀδυσσεᾶς Δημητριάδης εἶχε γεννηθεῖ τὸ 1908 στὸ Μπατοῦμ. Ἀπὸ μικρὸς ἔδειξε τὸ μουσικὸ του ταλέντο. Σὲ ἡλικία 17 ἐτῶν ἔγραψε τὸ πρῶτο του ἔργο. Ἦταν μὰ ὀπερέττα στὰ ποντιακὰ μὲ τὸν τίτλο «Οἱ πρόσφυγες στὴν Ἑλλάδα».

Τὸ 1959 ὁ Δημητριάδης ἀνέλαβε γενικὸς διευθυντῆς τῆς ὀρχήστρας τοῦ Θεάτρου Ὀπερας καὶ Μπαλέτου τῆς Τιφλίδας. Σύνοτομα ἐξελίχθηκε σ' ἓνα ἀπὸ τοὺς διασημότερους διευθυντὲς ὀρχήστρας τῆς τότε Σοβιετικῆς Ἐνωσης. Ἐπὶ 13 χρόνια διέτελεσε ἀρχιμουσικὸς στὸ Θέατρο Μπολοσί. Τὸ 1980 στοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνες τῆς Μόσχας ἦταν ὁ πρῶτος μαέστρος. Ἐξ ἄλλου, εἶχε ἐμφανιστεῖ στὶς σημαντικότερες αἰθουσες συναυλιῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς.

Ὅσο ζοῦσε στὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση, τὸ ὄνειρό του ἦταν νὰ γυρίσει στὴν Ἑλλάδα. «Πάντα μέσα στὴν ψυχὴ μου ζοῦσα γιὰ νὰ γυρίσω. Γι' αὐτὸ καὶ γύρισα», εἶπε στοὺς δημοσιογράφους. Τὸ 1988 τοῦ ἀπονεμήθηκε τὸ χρυσοῦ μὲτάλλιο τῆς πόλης τῶν Ἀθηνῶν. Τιμήθηκε, ἐπίσης, στὸ Μέγαρο Μουσικῆς Ἀθηνῶν σὲ εἰδικὴ ἐκδήλωση. Τελευταία του συναυλία στὴν Ἑλλάδα ἦταν πρὶν ἀπὸ μερικὰ χρόνια μὲ τὴν Κρατικὴ Ὀρχήστρα Θεσσαλονίκης.

Ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον παρουσιάζει μὰ συνέντευξη ποὺ ἔδωσε πρὸ ἐτῶν στὸ «Βῆμα» (7 - 4 - 2002). Καταχωροῦμε στὴ συνέχεια μερικὰ ἀποσπάσματα, εἶπε:

«Δὲν μὲ ἐνδιέφερε ποτὲ ἡ καριέρα. Δὲν εἶχα ἀνόητες φιλοδοξίες, ἀπὸ ἐκεῖνες ποὺ πατοῦν στὸ μηδέν. Εἶχα στόχους. Τίποτε δὲν ἔκανα γιὰ νὰ γίνω διάσημος, ὅλα ἀπὸ τὴν ἀγάπη μου γιὰ τὴ μουσικὴ τὰ ἔκανα».

«Ὅμως ποτὲ δὲν σκέφθηκα ὅτι πρέπει νὰ ἐργαστῶ γιὰ νὰ βγάλω λεφτά, γιὰ νὰ κάνω γερὸ κομπόδεμα, νὰ ἔχω πολλὰ σπίτια καὶ αὐτοκίνητα. Ἴσως γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἔκανα τελικὰ περιουσία. Ὅποιος δουλεύει γιὰ τὸ χρήμα δὲν εἶναι καλλιτέχνης».

«Εἶχα πολλοὺς μαθητές. Μοῦ ἄρρεσε νὰ μοιράζομαι μὲ ἄλλους ὅλα ὅσα γνώριζα. Ἡ τέχνη εἶναι γιὰ νὰ τὴ μοιράξεις. Ἀλλιῶς τί ἀξία ἔχει; Ἡ σχέση δασκάλου καὶ μαθητῆ εἶναι ἓνα μεγάλο, δύσκολο ἀλλὰ θαυμάσιο ταξίδι».

«Ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωση μὲ πῆρε ἀπὸ τὸν Θεό. Ὅταν γύρισα στὴν Ἑλλάδα ἀνακάλυψα τὴν Ἐκκλησία, τὴ δύναμη, τὴν ἀνακούφιση καὶ τὴν παρηγοριὰ της. Ἦταν σὰν ἓνα θαῦμα. Ἀναψε μπροστά μου ἓνα τεράστιο φῶς. Τώρα ξέρω καὶ ὅλη μου τὴ ζωὴ τὴν ἀφήνω στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ».

Ἄς εἶναι τὸ κείμενο αὐτὸ ἓνα ἀκόμη μικρὸ κερὶ στὴ μνήμη τοῦ μεγάλου Ἑλληνα μουσουργοῦ. Ὁ Θεὸς νὰ ἀναπαύει τὴν ψυχὴ του «ἐν σκηναῖς Δικαίων».

Μετὰ τιμῆς
Γ. Δ. ΚΟΥΒΕΛΑΣ

«AKTINES». Μηνιαῖον περιοδικόν. Κυκλοφορεῖ τὴν 1ην ἐκάστου μηνός. Ἰδιοκτῆτης: «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἀκτίνες», ὁδὸς Καρύτση 14, 105 61 Ἀθήνα, Τηλ. 3235-023. Ἐκδότης καὶ Διευθυντῆς Συντάξεως: Γεώργιος Δ. Γιατρίδης, Παρθενῶνος 26, 117 42 Ἀθήνα. Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Θεόδωρος Γ. Δούρος, Ἰπποκράτους 189, 114 72 Ἀθήνα. Τιμὴ τεύχους € 1,20. Ἐτησίᾳ συνδρομὴ, ἑσωτερικῶς € 12, ἐξωτερικῶς € 30. Ἡ διεύθυνσις ἐπιφυλάσσει εἰς ἑαυτὴν τὸ δικαίωμα νὰ μὴ δημοσιεύῃ ἢ νὰ συντέμνῃ κατὰ τὴν κρίσιν της οἰονδήποτε χειρόγραφον. Χειρόγραφα δημοσιεύμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται. Ἀναγγελία ἐντύπων ἐν γένει καὶ βιβλιοκρισίαι δὲν δημοσιεύονται. ΚΩΔΙΚΟΣ: 1692.

Τόπος ἐκδόσεως Ἀθήνα, Ἰούλιος-Αὐγουστος-Σεπτέμβριος 2005

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

Άπο τίς έκδόσεις «Η Δαμασκός»

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ:

π. ΗΛΙΑ ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

○ **ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ**

Προβληματισμοί και προτάσεις

ΤΡΕΙΣ ΜΟΡΦΕΣ ΙΕΡΕΣ:

○ **Η ΕΠΙΒΙΩΣΗ ΕΝΟΣ ΑΓΙΟΥ**

Νικόλαος Μύρων τής Λυκίας

○ **ΑΦΥΠΝΙΣΤΗΣ ΣΤΟΝ ΜΩΡΙΑ**

Ίγνάτιος Λαμπρόπουλος

○ **Ο ΧΡΙΣΤΟΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ**

Άλέξανδρος Γκιάλας (Γ. Βερίτης)

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΙΩ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΕΛΟΥ

Πρωτοπρεσβυτέρου

Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

Θεολογία - Ίστορία - Παιδεία

*

**ΕΘΝΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ
ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ**

Έκδόσεις «Η Δαμασκός»

Καρύτση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 210 32 21 283

ΠΑΙΔΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

ΠΑΡΑΜΥΘΙ Ν' ΑΡΧΙΝΗΣΗ

*

ΕΤΣΙ ΛΕΕΙ ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

*

ΤΟ ΩΔΕΙΟ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

*

ΤΑ ΔΩΔΕΚΑ ΦΕΓΓΑΡΙΑ

*

ΘΥΣΙΑ ΚΑΙ ΔΟΞΑ

*

ΟΙ ΜΙΚΡΟΙ ΑΣΥΝΟΡΟΙ ΚΟΣΜΟΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

*

ΓΛΥΚΕΙΑ ΜΟΥ ΑΝΟΙΞΗ

Έκδόσεις «Η Δαμασκός»

Καρότυπη 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 010 - 32 21 283